

โครงการพืชอาหารสัตว์เพื่อเกษตรกรรายย่อย (FSP)

โครงการพืชอาหารสัตว์เพื่อเกษตรกรรายย่อย (FSP) เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างเกษตรกรรายย่อย พัฒนาการ และนักวิจัย ในอินโดนีเซีย

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย พลีบปินล์ ไทย เวียดนาม และประเทศไทย การทำงานของโครงการจะเน้นไปที่ การพัฒนาเทคโนโลยีด้านพืชอาหารสัตว์ร่วมกับเกษตรกร ที่อาศัยอยู่ในที่ดอนซึ่งสามารถใช้พืชอาหารสัตว์ช่วยในการปรับปรุงเรื่องอาหารสำหรับสัตว์เลี้ยง และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ในช่วงปี พ.ศ. 2538 – พ.ศ. 2542

โครงการพืชอาหารสัตว์เพื่อเกษตรกรรายย่อยได้รับทุนสนับสนุนจาก

AusAID (Australian Agency for International Development) และดำเนินโครงการโดย CIAT (Centro Internacional de Agricultura Tropical) และ CSIRO Tropical Agriculture (the Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization of Australia). และธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (ADB)

ได้ให้การสนับสนุนทุนในการดำเนินการระยะใหม่ ซึ่งเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2546 และดำเนินโครงการโดย CIAT

วิธีการแก้ไขปัญหาทางการเกษตร ร่วมกับเกษตรกรรายย่อย

วิธีการแก้ไขปัญหาทางการเกษตร ร่วมกับเกษตรกรรายย่อย

การเริ่มต้นทำงานแบบเกษตรกรรมมีส่วนร่วม

ปีเตอร์ ชอร์น และ เวอร์นเนอร์ สเตอร์

แปลโดย ชาญแสง ไฝ่แก้ว และ กานดา นาคมณี

จัดพิมพ์โดย ACIAR และ CIAT เอกสาร ACIAR ลำดับที่ 99a

Australian Centre for International Agricultural Research (ACIAR)

GPO Box 1571
Canberra, ACT 2601
Australia
Tel: (61 2) 6217 0500
Fax: (61 2) 6217 0501
E-mail: aciar@aciar.gov.au

Australian Agency for International Development (AusAID)

GPO Box 887
Canberra, ACT 2601
Australia
Tel: (61 2) 6206 4000
Fax: (61 2) 6206 4880
E-mail: infoausaid@ausaid.gov.au

CIAT Forages for Smallholders Project

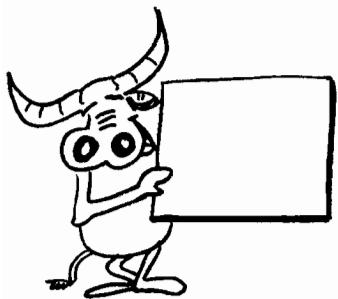
PO Box 783
Vientiane
Lao PDR
Tel: (856 21) 770090
Fax: (856 21) 770091
E-mail: ciat-asia@cgiar.org

ISBN 1-86320-430-X

ซอร์น, พ.อ.ม. และ สเตอร์, ดับเบิลยู.ดับเบิลยู (2546) วิธีการแก้ไขปัญหาทางการเกษตรร่วมกับเกษตรกรรายย่อย
การเริ่มนั้นทำงานแบบเกษตรกรรมส่วนร่วม เอกสาร ACIAR ลำดับที่ 99a. 120 หน้า
ภาพการ์ตูน โดย Dave Daniel

ภาพประกอบ โดย Tingkham Sengaphay

หนังสือเล่มนี้เป็นเล่มที่สามในหนังสือชุดการวิจัยเพื่อพัฒนาของ CIAT ในเอเชีย สองฉบับแรก คือ การพัฒนาเทคโนโลยีพืชอาหารสัตว์ร่วมกับเกษตรกรรายย่อย-วิธีการเลือกพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ดีที่สุดสำหรับเกษตรกรในภูมิภาคอาเซียนและเวียดนาม ใจกลางเมือง และการพัฒนาเทคโนโลยีพืชอาหารสัตว์ร่วมกับเกษตรกรรายย่อย-การปลูก การจัดการ และการใช้ประโยชน์พืชอาหารสัตว์
หนังสือหั้งสามฉบับจัดพิมพ์ในภาษาจีน อังกฤษ อินโดเนเซีย เมร ลาว ไทย และเวียดนาม
(รายละเอียดที่อยู่ที่ติดต่อได้อยู่ท้ายเล่ม)

สารบัญ

คำนิยม

1	บทนำ	9
2	ทำไม่จึงต้องใช้เทคโนโลยีเกษตรกรรมมีส่วนร่วม	13
3	กระบวนการการมีส่วนร่วมที่ใช้	19
	การเลือกหมู่บ้าน	25
	ทำความตกลงในหัวข้อที่จะดำเนินการ-การวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วม	30
	หากเทคโนโลยีทางเลือกร่วมกับกลุ่มนาร่อง	42
	วิธีการทดสอบและประเมินผลเทคโนโลยีทางเลือก-เริ่มจากลิงค์กๆ	49
	รายงานผลกลับไปยังหมู่บ้าน	57
	ผสมผสานแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสมสู่ฟาร์มเกษตรกร	60
	การเข้าถึงเกษตรกรรายอื่นในหมู่บ้าน	64
	การเผยแพร่เทคโนโลยีที่เหมาะสมสู่ปัจจัยบ้านอื่น	67

4 ทักษะในการสื่อสาร และการดำเนินการประชุม	71
ทำไม่ถึงต้องวางแผนอย่างไร?	72
คำถามแบบไหนที่ควรใช้?	74
จะดำเนินการประชุมกลุ่มอย่างไร	75
การใช้บัตรคำในการวิเคราะห์แนวความคิด	76
5 เครื่องมือ	79
การจัดลำดับ การให้คะแนน และการให้น้ำหนักความสำคัญ	83
การเดินสำรวจรอบหมู่บ้าน	86
การทำแผนที่ทรัพยากรในหมู่บ้าน	88
การวิเคราะห์ฐานความเป็นอยู่ของเกษตรกร	90
การบันทึกประวัติ	94
การทำปฏิทินฤดูกาล	96
แผนภูมิความเชื่อมโยงระหว่างปัญหาและสาเหตุ	98
การวิเคราะห์ความชอบ	105
6 ลงมือทำเลย!	111
7 จะหาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากที่ไหน?	115

ขอขอบคุณ Ann Braun, John Connell, Bryan Hacker, Peter Kerridge,
Rod Lefroy, Peter Lynch, Jenny Owen, Ralph Roothaert และ Nathan
Russell, ที่ได้ให้คำแนะนำอันทรงคุณค่าในการจัดทำฉบับร่าง และขอขอบคุณ Paul
Bloxham ในการออกแบบรูปเล่ม ภาพถ่ายอีกด้วย Jim Holmes, Peter Horne,
Tim Purcell, Nathan Russell, Luis Fernando Pino, Werner StØr, Gerry Toomey
และ Mainunah Tuhulele ซึ่งรับรองว่าเป็นภาพต้นฉบับ

ภาพประกอบที่ใช้ในการอธิบายและการ์ตูน
ซึ่งช่วยให้เกิดความรู้สึกไม่เป็นวิชาการมากนัก วาดโดย Tingkham Sengaphay
และ Dave Daniel

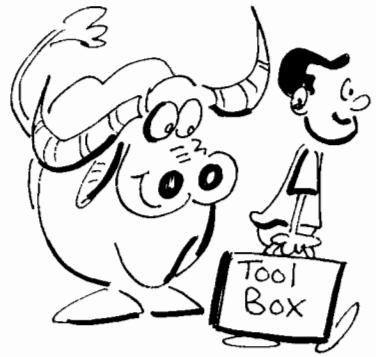
การจัดพิมพ์ได้รับการสนับสนุนจาก ACIAR และขอขอบคุณ Peter Lynch
ที่ให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจ

บทนำ

1

บทนำ...

หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นเพื่อช่วยผู้ที่ต้องการนำกระบวนการภารกิจมีส่วนร่วมของเกษตรกรมาใช้ในการทำงาน แต่ไม่แน่ใจว่าจะเริ่มต้นอย่างไร แต่ไม่ใช่คู่มือการทำงานที่จะต้องทำตาม “เป็นหัวหนอนตามลำดับ” เป็นเล่มเดียว กล่องเครื่องมือ”ที่บรรจุแนวคิด เครื่องดัดแปลงภูมิบุตร และเครื่องมือพื้นฐานที่ช่วยในการเริ่มต้นกระบวนการภารกิจมีส่วนร่วม

เหมือนกับช่างไมซ์ซึ่งต้องมีทักษะเฉพาะทางก่อนแล้วน้อยจึงจะสามารถใช้เครื่องมือต่างๆ ได้ เป็นการให้แนวคิดที่จะช่วยให้ผู้อ่านพัฒนาทักษะนั้น แทนที่จะพยายามนำเสนอรายการเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการภารกิจมีส่วนร่วม อย่างกว้างๆ เรายังรวมแนวคิด ประสบการณ์ และกลยุทธ์ที่ใช้ได้ผล ในการทำงานที่ผ่านมาของโครงการ มานำเสนอโดยพยายามทำให้เข้าใจง่าย อย่างลึกซึ้ง ที่จะทดลองทำตามกระบวนการในหนังสือนี้ แล้วปรับให้เหมาะสมกับความต้องการของคุณ

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมและนักวิจัยบางกลุ่มรับผิดชอบงาน “ทั่วไป”
เกี่ยวกับการเกษตรทุกสาขา ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ
งานที่ทำคือการส่งเสริมสินค้าเกษตร เช่น ข้าว ปศุสัตว์ และไม้ผล ซึ่งต้องพยายาม
คัดเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมมากับพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบ

เจ้าหน้าที่ส่งเสริม และนักวิจัยประยุกต์ อีกกลุ่มจะเป็นกลุ่ม “เฉพาะทาง”
ทำงานเฉพาะด้านในบางสาขา เช่น ด้านอาหารสัตว์ หรือ ไม้ผล
ลิ่งที่ท้าทายสำหรับคนกลุ่มนี้คือ การเลือกพื้นที่ซึ่งสามารถนำเทคโนโลยีเฉพาะทาง
และความเชี่ยวชาญของตนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

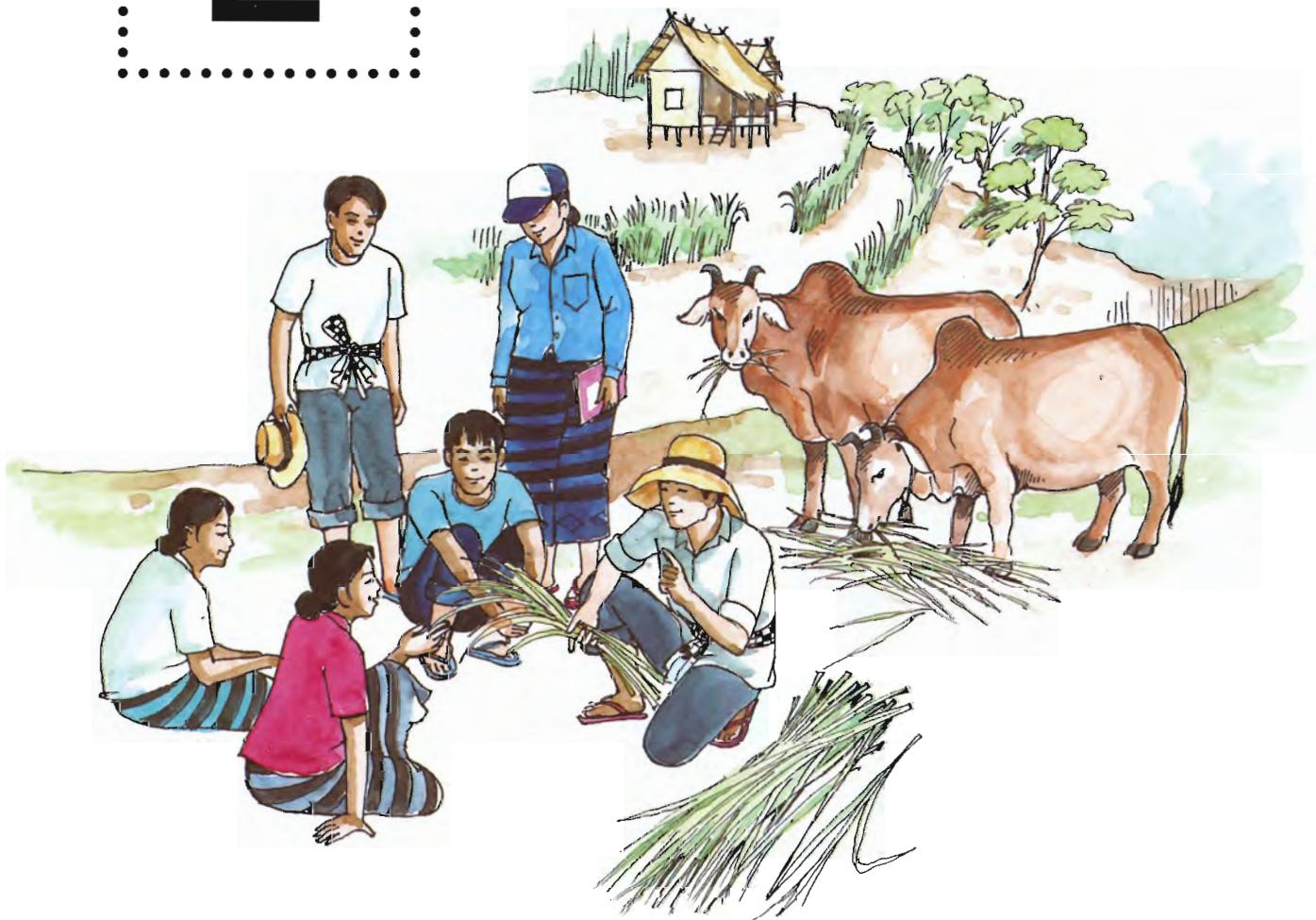
WS

หนังสือเล่มนี้จะอธิบายกระบวนการภารกิจส่วนร่วม ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมกลุ่ม “เฉพาะทาง” ในอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใช้ในการช่วยเกษตรกรรายย่อยผสมผสาน การใช้พืชอาหารสัตว์เข้าไปในฟาร์ม ถ้าคุณเป็นผู้อ่านที่อยู่ในกลุ่มเจ้าหน้าที่ส่งเสริม “ทั่วไป” หลักการพื้นฐานจะเหมือนกันแต่คุณจะเลือกพื้นที่ทำงานได้ด้อยกว่า

2

ทำไมจึงต้องใช้เทคโนโลยีให้เกษตรกรรมมีส่วนร่วม ?

๔. ทำไมจึงต้องใช้เทคโนโลยีในการเกษตรมีส่วนร่วม ?

เกษตรกรเป็นนักทดลองโดยธรรมชาติอยู่แล้ว เกษตรกรมักจะลองนำความคิด และวิทยาการใหม่ๆมาปรับปรุงการปฏิบัติในฟาร์ม ในช่วงก่อนที่จะมีการบริการจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของรัฐ เกษตรกรจะทำการทดลองโดยอาศัย ภูมิปัญญาและประสบการณ์ของตน รวมทั้งแนวคิดของเกษตรกรรายอื่นในละแวกใกล้เคียง รัฐเพียงจะเริ่มก่อตั้งหน่วยงานด้านวิจัย และส่งเสริมที่จะช่วยเกษตรกรในการปรับปรุงผลผลิตทางการเกษตร เมื่อไม่กี่สิบปีมานี้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริม จะส่งเสริมวิทยาการที่เกิดจากการวิจัยของนักวิจัย (เช่น ข้าวพันธุ์ใหม่), ดำเนินการตามแผนงานของรัฐ (เช่น โครงการให้สินเชื่อเพื่อการปลูกสัตว์) และดำเนินการตามระบบราชการซึ่งมีขั้นตอนระเบียบภายในตัวบังคับของกฎหมาย

ข้อคิด!

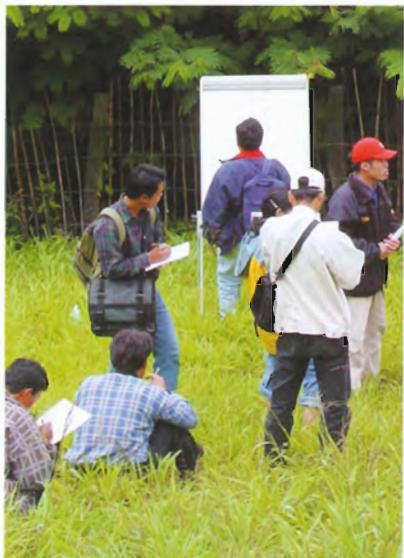
เกษตรกรเป็นนักทดลองผู้มีความกระตือรือร้น - สิ่งที่ขาดไม่ได้คือการเข้าถึงเทคโนโลยีทางเลือกใหม่ๆ ซึ่งมีศักยภาพที่จะช่วยปรับปรุงระบบการทำฟาร์ม ของเขา รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ และข้อจำกัดของทางเลือกนั้น.

วิธีการนี้ใช้พัฒนาระบบการเกษตรได้ผล ในบางสถานการณ์ เช่น การปรับปรุงพันธุ์ข้าว และการใช้ปุ๋ยช่วยเพิ่มผลผลิตข้าวให้เกษตรกรในพื้นที่ลุ่มได้ แต่ในสถานการณ์อื่น เช่น เกษตรรายย่อยที่ทำการเกษตรในที่ดอน

กระบวนการนี้กลับใช้ไม่ได้ผล ต้องถามตัวเองว่า “ทำไมไม่ได้ผล”?

- ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่จะไม่เข้าใจความต้องการของเกษตรกร มักคิดเอาเองว่า การทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นเป็นเรื่องง่ายเดียวกับเพียงพอที่จะทำให้เกษตรรายมีรับ วิธีการนั้น
- เนื่องจาก เกษตรกรแต่ละฟาร์ม โดยเฉพาะในที่ดอนมีความแตกต่างกันมาก ไม่ว่าจะด้วยทรัพยากร โอกาส และข้อจำกัด ดังนั้นการใช้เทคโนโลยีเพียง เทคโนโลยีเดียว อาจจะไม่เหมาะสมกับเกษตรกรทุกราย
- เกษตรกรมักจะไม่ยอมรับเทคโนโลยีที่มีการพัฒนามาเป็นชุด แต่จะมองหา “เครื่องปรุง” หรือ “องค์ประกอบ” ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ได้หลายวิธีให้ตรงตามความต้องการในแต่ละกรณี เกษตรกร มักจะ “ปรับ” มากกว่า “รับ” เทคโนโลยี

PH

JH

ในการนี้การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมซึ่ง เป็นการร่วมมือกันอย่างแท้จริง ในลักษณะของทุนส่วนระหว่างเกษตรกรและพัฒนาการ เช่น นักวิจัย หรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริม จะแก้ไขข้อจำกัดเหล่านี้ได้

“เทศโนโลยีทางเลือก”ในหนังสือเล่มนี้ หมายถึง “เครื่องปฐุ” หรือ “องค์ประกอบ” ซึ่งเกษตรกรใช้ในการพัฒนาการเก็บปุ๋ยหมาด้วยวิธีการใหม่ๆ ของตนเอง ตัวอย่างของ “เทศโนโลยีทางเลือก” ได้แก่ พันธุ์พืช การปลูกพืชเป็นแนวริ้วเพื่อควบคุม และ มีองกันการพังทลายของดิน การจัดการเพื่อควบคุมโรคสัตว์

ควรจะใช้วิธีแบบไหนดี?

การทำงานกับเกษตรกรนั้นทำได้หลายวิธี เริ่มตั้งแต่การพูดคุยในเรื่องทั่วๆไปกับเกษตรกร เพื่อช่วยให้เกิดความคุ้นเคย ทำให้เกษตรกร กล้าขอกลั่งการตัดสินใจของตนเอง ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างคุณ และเกษตรกรนั้นขึ้นอยู่กับ เป้าหมายของคุณ

การเล gek เปลี่ยนความคิดเห็นกับเกษตรกร

บางครั้งเจ้าหน้าที่จะพูดคุยกับเกษตรกรเพื่อช่วยให้เข้าใจ

ความต้องการ หรือเหตุผลที่เกษตรกรเลือกเทคโนโลยีใหม่ แทนที่จะเลือกอย่างอื่น การซ่า潑 ก็เป็นที่ของเกษตรกรทำการทดลอง แล้วถามความเห็นของเกษตรกร

เกี่ยวกับการทดลองที่ทำนั้น เช่น การคัดเลือกพันธุ์ข้าวโพดที่มีอยู่หลายพันธุ์ ก็จะช่วยให้เกษตรกรลองทำนั้น เช่น การคัดเลือกเบียงตันให้เหลือจำนวนพันธุ์น้อยลง

เพื่อนำมาให้เกษตรกรประเมินผลต่อไป การทำงานร่วมกันในลักษณะนี้เกษตรกร เป็นผู้ให้ข้อมูล แต่เจ้าหน้าที่เป็นผู้ตัดสินใจคัดเลือก

PH

การตัดสินใจของเกษตรกร

ในหลายสถานการณ์ เจ้าหน้าที่และเกษตรกรควรจะทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหา ที่ค่อนข้างซับซ้อน เช่น การขาดแคลนอาหารสำหรับเลี้ยงสัตว์ในช่วงฤดูแล้ง ในสถานการณ์ เช่นนี้ เกษตรกรต้องสมัครใจที่จะร่วมทำงานด้วยกัน จึงจะสามารถผลิตอาหารทั่วภูมิภาคให้กับชุมชน และคิด และเทคโนโลยีหลายอย่างที่เจ้าหน้าที่จะนำมาเสนอ การทำงานร่วมกันแบบนี้ จึงจะสามารถลดภาระทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน แก้ไขปัญหาท้องถิ่น เช่นเดียวกัน โดยที่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรต้องช่วยกันคิดว่าจะใช้เทคโนโลยีไหนมาทดสอบ จนทดสอบอย่างไร และ จะปรับเปลี่ยนใดๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

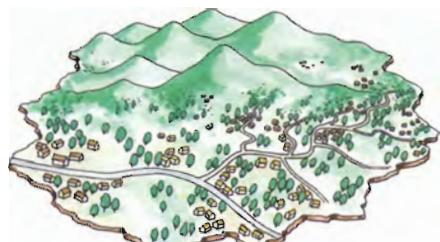
‘การทำงานร่วมกันอย่างแท้จริงนั้นหมายถึง การที่เจ้าหน้าที่และเกษตรกร ทำงานด้วยกันเพื่อที่จะหาวิธีการแก้ปัญหาที่ประชากรุ่นใหม่บ้านลงความเห็นว่า เป็นปัญหาที่แท้จริงของเข้า’

3

วิธีการดำเนินงานแบบเกษตรกรรมส่วนร่วม

การทำงานเป็นต้น (2 - 4 เดือน)

การเลือกหมู่บ้าน (รายละเอียด หน้า 25)

ทำความดกลงในเรื่องที่จะดำเนินการการวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรมส่วนร่วม
(รายละเอียด หน้า 30)

นำเทคโนโลยีที่ประสบผลสำเร็จไปบอกเล่า
ให้เกษตรกรในหมู่บ้านอื่นฟัง (รายละเอียด หน้า 67)

วิธีการดำเนินงานแบบเกษตรกรรมส่วนร่วม

ขยายผลที่ได้จากการทดสอบครั้งแรกไปสู่
เกษตรกรรายอื่นในหมู่บ้าน (รายละเอียด หน้า 64)

การดำเนินงานในขั้นตอนต่อมา
(1 - 3 ปี)

นำแนวทางการแก้ปัญหาที่ใช้ได้ผล
ไปใช้ในฟาร์ม (รายละเอียด หน้า 60)

การดำเนินการในชั้นตอนแรก (6 – 12 เดือน)

หาเทคโนโลยีทางเลือกร่วมกับกลุ่มเกษตรฯ
(รายละเอียด หน้า 42)

ทดสอบทางเลือกนั้น โดยเริ่มต้นจากพื้นที่เล็กๆ ก่อน
(รายละเอียด หน้า 49)

วิธีการที่อธิบายไว้ในหนังสือเล่มนี้ อยู่ในพื้นฐานที่เกษตรกร มีการตัดสินใจเอง ลักษณะพิเศษของวิธีการนี้คือ เป็นกระบวนการ ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรมที่สัมพันธ์กัน และดำเนินการ ติดต่อกันมาหลายปี โดยแต่ละกิจกรรมจะเกิดขึ้นต่อเนื่อง จากกิจกรรมที่ดำเนินการมาก่อนทำไปสู่การพัฒนาเทคโนโลยี

ประเมินผลทางเลือกนั้น (รายละเอียด หน้า 53)

รายงานผลในการประชุมหมู่บ้าน (รายละเอียด หน้า 57)

ประชุมกลุ่มเกษตรฯ (รายละเอียด หน้า 55)

ในช่วงเริ่มต้น อาจรู้สึกว่ากระบวนการนี้เป็นสิ่งที่ทำหายและต้องใช้ความเพียรพยายามสูง การเรียนรู้ทักษะและวิธีการที่จำเป็นต้องใช้ในระยะแรก จะเป็นไปได้ง่ายขึ้น ถ้าทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ กลุ่มละ 2-3 คน ก่อน เมื่อทำไปลักษณะหนึ่งแล้วเริ่มมีความมั่นใจ จะเห็นว่ากิจกรรมบางอย่าง สามารถดำเนินการตามลำพังได้ง่ายๆ (เช่น การเข้าไปเยี่ยมเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ) และบางอย่าง ถ้าทำเป็นทีมจะง่ายกว่า (เช่น การดำเนินการประชุมกลุ่มเกษตรกร)

เมื่อเริ่มใช้วิธีการนี้ เจ้าหน้าที่ต้องตระหนักรึความแตกต่างระหว่าง ครัวเรือน และความแตกต่างภายในครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับความ มั่งมี สถานะทางลัษณะ บทบาทของหญิง ชาย (gender) และชนเผ่า

ความแตกต่าง ระหว่าง ครัวเรือนเกษตรกรที่พูดหัวไปคือ ความแตกต่างระหว่าง ชนเผ่า ซึ่งส่วนใหญ่มักมีความแตกต่างกันในเรื่องของการทำการเกษตร เช่น ชนเผ่าหนึ่งมักจะทำไร่เลื่อนลอย ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งจะทำการเกษตรในที่ลุ่ม ความแตกต่าง ภายในครัวเรือนที่พูดบ่อย ในหลายประเทศในแถบ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบแต่ละกิจกรรมในฟาร์ม เช่น ผู้หญิงจะรับผิดชอบการเลี้ยงสัตว์เลี้ยง ขณะที่ผู้ชายรับผิดชอบการเลี้ยงสัตว์ใหญ่ เช่น โค กระเบื้อง

ทั้งสองกลุ่มนี้จะมีมุมมองที่แตกต่างกันในเรื่องที่เผชิญอยู่

รวมทั้งผลกระทบที่เกิดจากเทคโนโลยี ทางเลือกที่อาจยั่งนำมาใช้ที่แตกต่างกัน

ตลอดเวลาที่ทำงานกับเกษตรกร ควรจะถามตัวเองเสมอว่า:

- ใครเป็นผู้ควบคุมปัจจัยต่างๆ ?
- ใครทำหน้าที่ไม่แต่ละกิจกรรม ?
- ใครเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ?
- ใครจะได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยีใหม่ที่จะนำมาใช้

ต้องมั่นใจว่าทำงานร่วมกับเกษตรกรที่เป็นเป้าหมายจริงที่จะนำเทคโนโลยี
ทางเลือกมาใช้

ขอคิด!

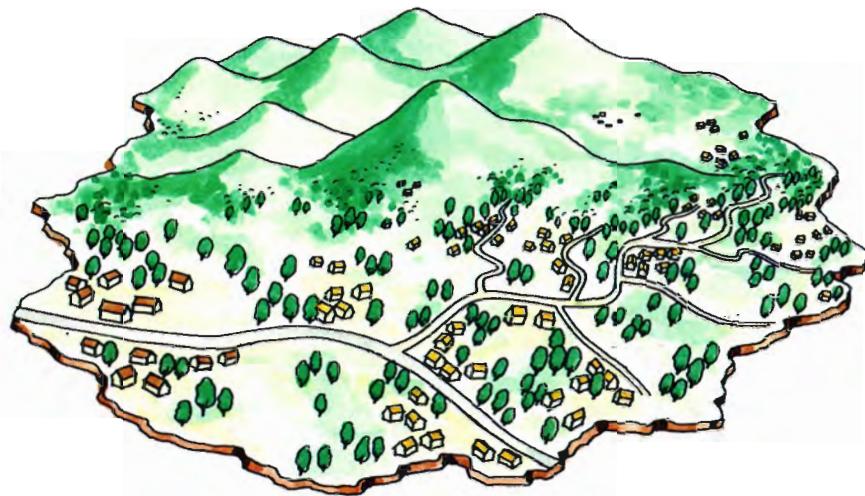
ตารางแสดงขั้นตอนในการดำเนินการ อยู่ในหน้า 24

รายละเอียดแต่ละขั้นตอนแสดงในหน้าถัดไป

ขั้นตอนในการทำงานแบบเกษตรกรรมส่วนร่วม

ขั้นตอน	รายละเอียด	ผู้ตัดสินใจ*	
		ก	จ
การเลือกหมู่บ้าน	• รวบรวมข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการตัดสินใจ		☒
เลือกหัวอธิการดำเนินการ - วิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรมส่วนร่วม	• เกษตรกร - เลือกเรื่องที่จะพูดคุยกัน - เลือกเกษตรกรกลุ่มเล็กๆ(กลุ่มแกนนำ) ที่จะทำการทดสอบเทคโนโลยีทางเลือก ร่วมกับเจ้าหน้าที่	☒	
	• เจ้าหน้าที่ตัดสินใจ ถ้า: - เห็นว่ามีวิธีการที่สามารถแก้ไขปัญหานั้น ได้ - ปัญหาที่มีอยู่นั้นตรงกับเป้าหมายหรือหัวที่ของหน่วยงาน		☒
ทำเทคโนโลยีทางเลือกร่วมกับเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย	• เจ้าหน้าที่และกลุ่มแกนนำร่วมปรึกษาหารือเบื้องต้นโดยเทคโนโลยีทางเลือกที่น่าจะเหมาะสมกับหมู่บ้านนั้น แล้วเลือกสิ่งที่จะทดสอบ	☒	☒
ทดสอบทางเลือก โดยเริ่มดันจากเล็กๆ	• กลุ่มแกนนำเข้าไปเจ้าหน้าที่ช่วยกันคิดวิธีการทดสอบ สถานที่ทดสอบ ผู้ดำเนินการทดสอบ จะวัดผลอย่างไร และจะประเมินผลเมื่อใด	☒	☒
	• กลุ่มแกนนำทดสอบทางเลือกนั้นในขนาดเล็กๆ	☒	☒
	• เจ้าหน้าที่และเกษตรกรดำเนินการ ติดตาม และประเมินผลร่วมกัน	☒	☒
รายงานผลให้ประชุมหมู่บ้าน	• เกษตรกรผู้ทำการทดสอบทางเลือกให้ที่ประชุมหมู่บ้านพังสิ่งปลูกพืชในการทำทดลอง และเจ้าหน้าที่姿ามเกษตรกรหั้งหมุดในที่ประชุมว่าจะทำอะไรต่อไป	☒	
	• อาจจะมีเกษตรกรต้องการทดสอบทางเลือกนั้นเพิ่มขึ้นโดยทดสอบในขนาดเล็กๆก่อน	☒	
	• ถ้าไม่มีเทคโนโลยีทางเลือกให้สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ หรือมีปัญหาใหม่ขึ้นมา เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ต้องปรึกษากันเพื่อหาเทคโนโลยีทางเลือกใหม่มาทดสอบ	☒	☒
ผสานผลแนวทางการแก้ปัญหาที่ใช้ได้ผลเข้าไปสู่ระบบการทำฟาร์ม	• เกษตรกรอาจต้องการขยายพื้นที่หรือผสานฟาร์มนี้เข้าสู่ระบบการทำฟาร์ม	☒	
นำวิธีการแก้ไขปัญหานั้นไปใช้ในฟาร์มเกษตรกรอื่นในหมู่บ้าน	• เจ้าหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้จากเกษตรกรสู่เกษตรกร โดยใช้วิทยากรห้องถัง กลุ่มเกษตรกร การเรียนรู้มาร์ทฟาร์มที่ประสบความสำเร็จ	☒	☒
นำเทคโนโลยีที่ประสบความสำเร็จ นออกต่อไปยังหมู่บ้านอื่น	• เจ้าหน้าที่ช่วยให้การขยายเทคโนโลยีที่ใช้ได้ดีไปยังหมู่บ้านอื่นโดยการนำเกษตรกรจากหมู่บ้านอื่นมาเยี่ยมชมกิจการ และพูดคุยกับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ หรือ เชิญเกษตรกรที่ทำการทดสอบนั้นไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดประสบการณ์สู่เกษตรกรในหมู่บ้านอื่น	☒	☒

* ก = เกษตรกร จ = เจ้าหน้าที่

การเลือกหมู่บ้าน

สิ่งแรกที่ต้องตัดสินใจคือการเลือกหมู่บ้านลักษณะหรือหลายหมู่บ้าน เพื่อที่จะเริ่มต้นทำงานร่วมกับเกษตรกร จะมีวิธีการเลือกอย่างไร?

จากประสบการณ์ที่ผ่านมาพบว่าหลายโครงการประสบปัญหาในการเลือกหมู่บ้าน ทั้งนี้ เพราะเห็นที่จะเลือกหมู่บ้านที่น่าจะได้รับประโยชน์จากการทักษะ ความรู้ และเทคโนโลยีที่โครงการจะมีให้ กลับไปเลือกหมู่บ้านที่เจ้าหน้าที่เห็นว่าสอดคล้องกับ ตนเอง

เจ้าหน้าที่บางกลุ่มได้วิบกรรมอบหมายให้วิบผิดชอบงานเป็นเขตพื้นที่ ดังนั้นก็ไม่มีทาง เลือกบางคนอาจจะเลือกได้ในเขตเดียว เนื่องไม่กี่หมู่บ้าน
เจ้าหน้าที่ที่ทำงานแขพะหาง จะต้องเลือกพื้นที่ทำงานด้วยความระมัดระวัง

NR

วิธีเลือกหมู่บ้าน

ตามตัวเองก่อนว่า :

มีอะไรที่จะให้?

เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีทักษะ ความรู้ และเทคโนโลยีเฉพาะทางที่จะให้กับเกษตรกร เวลาจำเป็นต้องเลือกหมู่บ้าน ซึ่งความเขี่ยวชาญพิเศษของเราร่วงกับความต้องการ ของเกษตรกร ตัวอย่าง เช่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมด้านปศุสัตว์ ต้องเลือกพื้นที่ซึ่ง เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับระบบการเลี้ยงสัตว์เป็นปัญหาหลัก

ผลจากการทำงานนี้จะเป็นประโยชน์ต่อพื้นที่ไหนมากที่สุด?

ถึงแม้จะมีกระบวนการภารกิจที่ดีก็ไม่มีประโยชน์ ถ้าเลือกทำงานในหมู่บ้านที่มีความเป็นไปได้น้อยในการที่จะขยายผลของเทคโนโลยี ต้องถามตัวเองก่อนว่า “ครอบครัวเกษตรกรในหมู่บ้านนี้และหมู่บ้านใกล้เคียง ที่จะได้รับประโยชน์จากการนี้มีจำนวนมากหรือไม่”

องค์กรมีเป้าหมายทางลังคมอย่างไร?

ส่วนใหญ่เราจะทำงานอยู่ในองค์กรที่มีเป้าหมายทางลังคอม เช่น การบรรเทาความยากจน ดังนั้นเจึงควรถามตนเองว่า

- ถ้าดำเนินงานในหมู่บ้านนี้จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายทางลังคอมขององค์กร หรือไม่?
- การทำงานร่วมกับเราจะช่วยปรับปรุงระบบการทำฟาร์์มของเกษตรกร ในหมู่บ้านเป็นจำนวนมากหรือไม่?
- มีหมู่บ้านใกล้เคียงที่จะได้รับประโยชน์จากการเก็บปูนาที่พัฒนาขึ้นในหมู่บ้านนี้หลายหมู่บ้านหรือไม่?
- มีเจ้าหน้าที่และองค์กรในพื้นที่ที่จะช่วยทำงานนี้หรือไม่?

WS

การที่จะหาคำตอบ ควรที่จะประสานงาน และพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
ที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ กลุ่มเกษตรกร และเกษตรกรเป็นรายบุคคล
รวมทั้งรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับระบบการทำฟาร์ม

พิจารณาให้รอบคอบว่าควรจะเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอะไรบ้าง
ส่วนใหญ่ข้อมูลที่ต้องสูดจะได้มาจากการสังเกตในพื้นที่และการพูดคุยกับเกษตรกร

ต้องแน่ใจว่าไม่ได้พูดคุยเฉพาะกับเกษตรกรที่ซ่างผุด
แต่ควรจะพูดคุยกับเกษตรกรเป้าหมายที่จะนำเทคโนโลยีทางเลือกไปใช้

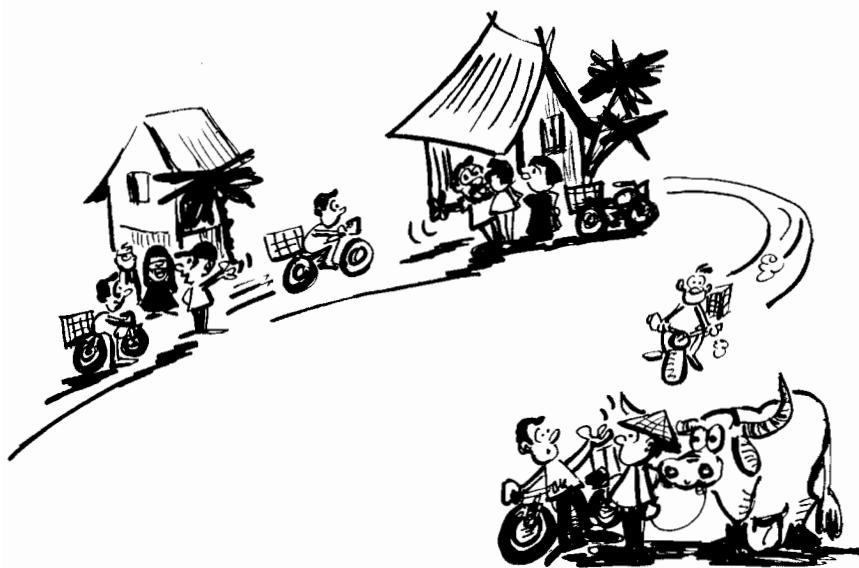

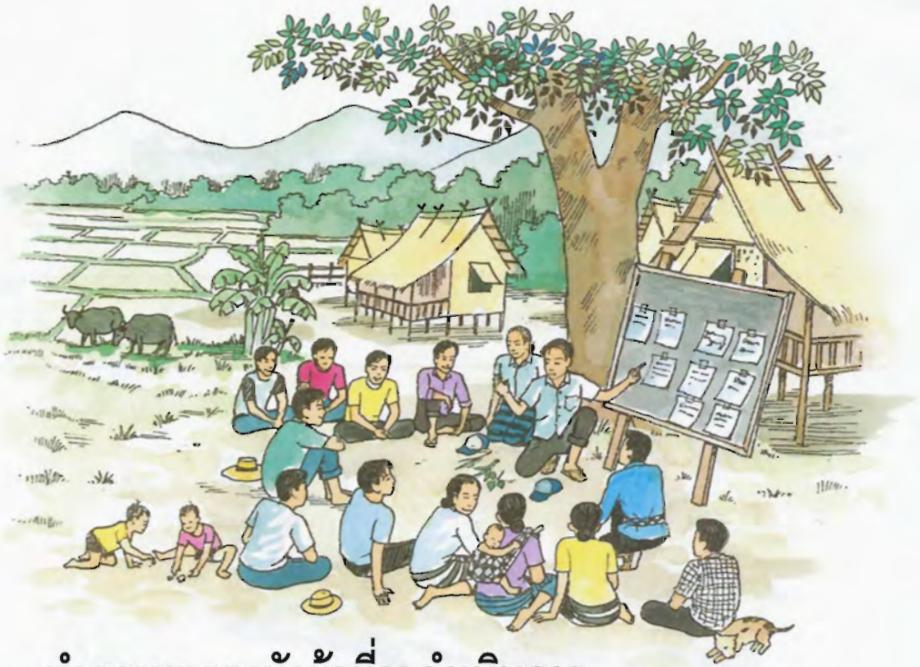
อาจจะต้องเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้วยเพื่อให้แน่ใจว่า
เทคโนโลยีทางเลือกที่จะนำไปใช้แก่สาธารณะมีมาตรฐานรับเข้ากับพื้นที่นั้นได้

อย่าเสียเวลาเก็บข้อมูลที่ละเอียดกว่าที่หันต้องการนำมาใช้จริง

ข้อคิด!

ทำความสะอาดหัวข้อที่จะดำเนินการ - การวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรมส่วนร่วม

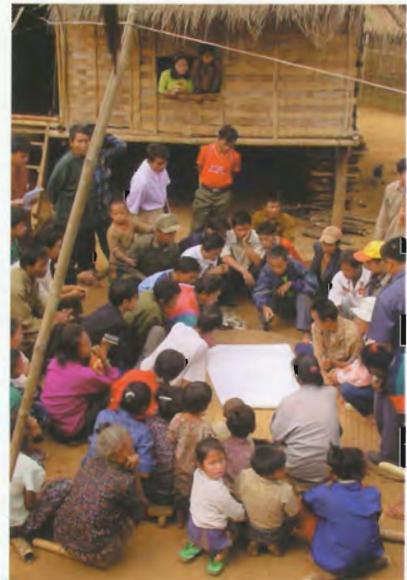
ถึงตอนนี้ก็เลือกหมู่บ้านที่จะทำงานด้วยได้หนึ่งหมู่บ้าน หรือมากกว่าหนึ่ง แต่เป็นการเลือกที่เจ้าหน้าที่เพียงฝ่ายเดียวเป็นผู้สรุปว่า จะสามารถช่วยแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรในหมู่บ้านได้ แต่จะมันไปได้เมื่อได้รับเกษตรกรและรูปแบบเดียวกับเจ้าหน้าที่

เกษตรกรจะสนใจร่วมงานก็ต่อเมื่อชัดเจนว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญ และเร่งด่วนกว่าเรื่องอื่นที่เกษตรกรเผชิญอยู่ในเวลานั้น

การวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรมีส่วนร่วม เป็นวิธีการที่จะช่วยให้เกษตรกรตัดสินใจในเรื่องนี้ได้ ในการวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วมนั้นเกษตรกรจะมาประชุมกันเพื่อ

- จำแนกและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ต้องการแก้ไข
- ชี้ชัดลงไปว่าปัญหานั้นมีผลต่อใครในหมู่บ้านมากที่สุด
- เกษตรกรจะมองหมายให้ผู้ใดในหมู่บ้านรับผิดชอบทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ในการแก้ไขปัญหานั้น

การวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วมนี้ มักจะเป็นครั้งแรกที่เกษตรกรได้ร่วมงานกับเจ้าหน้าที่ในกระบวนการพัฒนาในฐานะที่เท่าเทียมกัน ซึ่งช่วยให้เกิดความเชื่อมั่น และเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับเกษตรกรคือ มีความเข้าใจตรงกันถึงปัญหาที่ต้องการแก้ไข และวิธีการที่จะทำงานร่วมกัน เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหานั้น

PH

การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับเกษตรกร ไม่ใช่ การที่เจ้าหน้าที่เข้าไปสอบถามข้อมูลต่างๆจากเกษตรกร และนำมาสรุปด้วยตนเอง แต่เป็นขั้นตอนแรกในการที่จะดึงเกษตรกรเข้าร่วมค้นหาแนวทางที่จะช่วยปรับปรุงระบบการทำฟาร์มของตนเอง ถ้าไม่มีแผนที่จะติดตามประเมินผลต่ออย่างเป็นรูปธรรมอย่างทำการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับเกษตรกร

การวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรมสู่นรัมวรดีในการอย่างไร

การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับเกษตรกรจะช่วยให้ตัดสินใจได้ว่า เกษตรกรในหมู่บ้านนี้ จะได้รับประโยชน์จากทักษะ ความรู้และวิทยาการที่เจ้าหน้าที่มีให้จริง คำถามต่างๆ ในตารางด้านล่างนี้จะช่วยตัดสินใจในเรื่องนี้ได้ ถ้ามีความเป็นไปได้จริง จะต้องตอบ “ใช่” ทุกคำถาม

มีความเป็นไปได้ที่จะทำงานในหมู่บ้านนี้จริงหรือไม่?

คำถามที่ 1	เกษตรกรลงความเห็นว่าปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่นี้มีความสำคัญพอที่จะเสียเวลาทำงานเพื่อหารือการแก้ไขหรือไม่?
คำถามที่ 2	มีเกษตรกรเป็นจำนวนมากในหมู่บ้านนี้และหมู่บ้านใกล้เคียงประสบปัญหาเดียวกันนี้หรือไม่?
คำถามที่ 3	มีเกษตรกรบางรายเคยลองหาวิธีการแก้ไขแล้วหรือยัง?
คำถามที่ 4	ท่านมีทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ที่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาและก่อให้เกิดประโยชน์ให้เกษตรกรเลือกหรือไม่?
คำถามที่ 5	การทำงานในหมู่บ้านนั้นหมายงานของท่านจะบรรลุวัตถุประสงค์ในทางสังคม (เช่น การแก้ไขปัญหาความยากจน) ที่ตั้งไว้หรือไม่?
คำถามที่ 6	ท่านหรือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจริงในพื้นที่สามารถที่จะ слับเวลาและทั้งพักรที่จำเป็นอีกๆ ทำงานในหมู่บ้านนี้เพื่อบรรลุระบบการท่าฟาร์มของเกษตรกรหรือไม่?

ขั้นตอน ในการดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรม มีล่วงร่วมอยู่ ในหน้ากัดดีปชช. ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามทุกขั้นตอน เป็นเพียงตัวอย่างของกระบวนการที่โครงการใช้ได้ผล และจะกล่าวถึงเครื่องมือหลายอย่างที่จะช่วยในการวิเคราะห์ปัญหา

แบบเกษตรกรรมล่วงร่วม (เช่น แผนที่ทรัพยากรในหมู่บ้าน)

มีคำอธิบายเกี่ยวกับเครื่องมือเหล่านี้อย่างละเอียด ในบทที่ 5

การที่จะใช้เครื่องมือเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพัฒนาทักษะในการสื่อสาร และการดำเนินการประชุมกลุ่มเกษตรกร ซึ่งจะมีคำอธิบายอยู่ในบทที่ 4

ขั้นที่ 1 : การวางแผนวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรม มีล่วงร่วม

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้าน

ก่อนที่จะดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรม มีล่วงร่วม ควรทำความคุ้นเคย กับหมู่บ้าน และระบบเกษตร โดยการเดินไปรอบๆหมู่บ้านพร้อมกับผู้นำของหมู่บ้าน และเกษตรกร พุดคุยเกี่ยวกับระบบการเกษตรที่เห็น (รายละเอียด หน้า 86) จะช่วยให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา และโอกาสที่เกษตรกรรมมีอยู่

วางแผนว่าใครควรจะเข้าร่วม ในการวิเคราะห์ปัญหาแบบมีล่วงร่วม

ตามตัวเรื่องว่า “ใคร เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในหมู่บ้านนี้”

สิ่งสำคัญก็คือ ต้องแน่ใจว่า “กลุ่มเป้าหมาย”

(เช่น สตรีผู้เลี้ยงลูก) ได้เข้ามา มีล่วงร่วม ในการวิเคราะห์ปัญหา

การเดินสำรวจหมู่บ้าน
เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ !

MT

เตรียมการวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรมส่วนร่วม

ปรึกษากับผู้นำหมู่บ้านและตัวแทนของกลุ่มที่จะเข้มมาร่วมประชุมเพื่อกำหนดวันเวลา ประชุมที่เกษตรกรสะดวก การวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วม ต้องจัดในเวลาที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกร เช่น เกษตรกรอาจต้องการให้จัดประชุม ในช่วงเย็นสักวันหรือสองวัน

ขั้นที่ 2 : การดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรมส่วนร่วม

ชี้แจงวัตถุประสงค์และสิ่งที่ท่านสามารถให้ได้และให้ไม่ได้

เนื่องจากการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันนี้เป็นการพบกันครั้งแรกระหว่างเกษตรกร กับเจ้าหน้าที่ ซึ่งเกษตรกรอาจจะคาดหวังในสิ่งที่ท่านไม่สามารถจะจัดทำให้ได้ (เช่น คาดว่าจะได้รับสินเชื่อ) ดังนั้นต้องแนใจว่าได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ และสิ่งที่สามารถจะให้กับเกษตรกรได้ ให้เกษตรกรเข้าใจอย่างชัดเจน ตั้งแต่เริ่มต้นการประชุม

เครื่องมือที่สำคัญ!!

การจัดทำแผนที่ทรัพยากรของหมู่บ้าน

การละลายพฤติกรรม

ครั้งแรกที่เกษตรกรเข้าร่วมวิเคราะห์ปัญหาก็อาจคิดว่า จะมีการประชุมในรูปแบบเดิม คือ มีเฉพาะเกษตรกรที่พูดเก่งเท่านั้นที่จะออกความคิดเห็น การที่จะกระตุ้น ให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

จะต้องใช้เครื่องมือในการ "ละลายพฤติกรรม" วิธีการเริ่มต้นที่ดี คือการจัดทำแผนที่ ทรัพยากรของหมู่บ้าน (รายละเอียด หน้า 88)

ซึ่งเกษตรกรจะช่วยกันวาดแผนที่หมู่บ้านโดยแสดงส่วนต่างๆ (เช่น บ้าน ป่าไม้ ที่ทำการ) ที่เกษตรกรถือว่าเป็นส่วนสำคัญ ในการอธิบายถึง หมู่บ้านของเขา

หากำจัดความของกลุ่มลังค์ในหมู่บ้าน

หลังจากจัดทำแผนที่ ท่านสามารถที่จะกระตุ้นให้เกษตรกรช่วยกันให้กำจัดความของแต่ละกลุ่มลังค์ในหมู่บ้าน เพราะปัญหาและโอกาสที่เกิดขึ้นจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบทบาทที่อยู่อาศัย ชนเผ่า ฐานะความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันภายในหมู่บ้าน การเข้าใจถึงความแตกต่างเหล่านี้จะช่วยในการตั้งเป้าหมายของงาน การติดตามประเมินผลกระบวนการขององค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น การวิเคราะห์ความมั่งคั่ง (wealth analysis) จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกันในเรื่องที่มากขึ้น (รายละเอียด หน้า 90)

เครื่องมือที่มีประโยชน์!!

การวิเคราะห์เงินทุนสำหรับความมั่งคั่ง

ก่อนที่จะใช้เครื่องมือต่างๆ เช่นการวิเคราะห์ความมั่งคั่ง การทำปฏิทินกิจกรรมของเกษตรกร ควรอ่านเรื่องเทคนิคการจัดลำดับ การให้คะแนน และการให้น้ำหนักความสำคัญ ในหน้า 83 ก่อน

เครื่องมือที่มีประโยชน์!!

คือ การบันทึกประวัติ

พิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบการทำฟาร์มในระยะยาว หลังจากวิเคราะห์ความยากดีมีจันแล้ว สามารถที่จะกระตุ้นให้พูดคุยกัน ในเรื่องของปัญหาหลักที่คนในหมู่บ้านต้องเผชิญอยู่ โดยใช้การตั้งคำถาม เช่น “ในช่วงเวลา 30 ปีที่ผ่านมา ระบบการเกษตรในหมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง?” เครื่องมือที่จะช่วยในการดำเนินกิจกรรมนี้ คือ การทำปฏิทินประวัติ ความเป็นมาของหมู่บ้าน (อ่านรายละเอียด หน้า 94) ในขณะเดียวกันเป็นโอกาสดีที่จะถามเกษตรกรว่าเขาอยากรื้นความเปลี่ยนแปลงอะไรในระบบการทำฟาร์มของเขามาก่อนทำการสนทนนำไปสู่ “โอกาส” ในการพัฒนา

พุ่งประเด็นการระดมความคิดไปยังเรื่องความเป็นอยู่ในหมู่บ้าน
ตามเกณฑ์การว่าปลูกพืชอะไรบ้าง รวมทั้งลักษณะที่เลี้ยง และการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ
ที่สร้างรายได้เพื่อการครองชีพ เมื่อทราบว่ามีกิจกรรมใดบ้างที่ทำเพื่อการครองชีพแล้ว
ก็สามารถใช้การจัดตั้งห้องเรียน การให้คำแนะนำ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญ
ของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กัน ถึงแม้ว่ารายการเหล่านี้จะเป็นตัวชี้วัดที่ดี
ถึงความสำคัญของกิจกรรมการเกษตรที่แตกต่างกันในหมู่บ้านนี้
แต่ก็เป็นเพียงแนวทางอย่างหยาบๆ เพราะแต่ละครอบครัว
ก็จะมีความแตกต่างกันออกไป อีก ซึ่งจะجبประเด็นได้จากการพูดคุยกัน
ของเกษตรกรในขณะที่ช่วยกันตอบคำถามเหล่านี้

เครื่องมือที่มีประโยชน์!!
ปฏิทินการเพาะปลูก

วิธีการที่มีประโยชน์ในการกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายในประเด็นหลักอีกวิธีหนึ่ง คือ¹
การถามถึง “ กิจกรรมทางการเกษตรที่ทำในแต่ละเดือน?”
ซึ่งจะช่วยให้ท่านเข้าใจเรื่องต่างๆ เช่น ความต้องการแรงงาน วงรอบการปลูกพืช
การเกิดโรคในคน การขาดแคลนอาหาร และการจัดการการเลี้ยงลักษณะ
ที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลา เครื่องมือที่ช่วยดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนนี้
คือ ปฏิทินการเพาะปลูก (รายละเอียด หน้า 96)

ปัญหา หรือโอกาส?

เรื่องที่มีผลต่อเกษตรกรนั้นเป็นไปได้ทั้งปัญหา หรือ โอกาสในการพัฒนา ยกตัวอย่าง เช่น เกษตรกรอาจจะต้องการแก้ไขปัญหาผลผลิตข้าวไว้ตั้งแต่ โอกาสของการพัฒนาดีอ อาจจะแนะนำเพิ่มเศรษฐกิจพัฒนาใหม่ที่มีแนวโน้มว่า จะสร้างรายได้สูงกว่าการปลูกข้าวไว้ ซึ่งเกษตรกรสามารถนำรายได้ไปซื้อข้าว การแก้ปัญหาหลักได้จะเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่นระหว่างท่าน และเกษตรกร ขั้นตอนที่สองจึงทำงานในเรื่องของโอกาสที่ก่อให้เกิดการพัฒนา

บันทึก!

การวิเคราะห์ประเด็นปัญหา และการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาหลัก

ขั้นตอนนี้อยู่ในช่วงกลางของการวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกร มีส่วนร่วม เครื่องมือต่างๆ ที่พูดถึงในตอนก่อนฯ ว่ายกระดับต้นที่ให้เกิดการถกเถียงปรึกษา กัน ถึงปัญหาหลักในการครองชีพ หรือเรื่องที่เกษตรกรในหมู่บ้านเผชิญอยู่ ถึงตอนนี้ก็สามารถที่จะขอให้เกษตรกรอธิบายเกี่ยวกับปัญหา หรือ เรื่องที่มีความสำคัญมากที่สุดให้ละเอียดยิ่งขึ้น

โดยการขอให้เกษตรกร

- เสนอประเด็นหลักหลายประดิษฐ์
- พูดคุยกันในแต่ละหัวข้อที่ตั้งประเด็นขึ้นมา
- จัดลำดับความสำคัญโดยการจัดลำดับ หรือการให้คะแนน

PH

ขั้นที่ 3: ทำความตกลงถึงแผนกิจกรรมที่จะทำเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา ในขณะเดียวกันกับที่เกษตรกรตกลงกันถึงลำดับความสำคัญของปัญหานั้น ท่านเองก็جبประเด็นจากการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันได้มากพอที่จะทราบว่า มีความเป็นไปได้ในการที่จะดำเนินการในหมู่บ้านนี้หรือไม่ นึกถึงตารางในหน้า 32 เพื่อเตือนให้คิดถึงความสามารถสำคัญที่ควรจะได้คำตอบในช่วงการวิเคราะห์ปัญหา แบบเกษตรกรรมมีส่วนร่วม โดยเฉพาะต้องสอบถามย้ำว่ามีปัญหาหรือโอกาส ที่เป็นหัวสิ่งที่เกษตรกรจัดลำดับความสำคัญไว้ในลำดับต้นๆ และมีแนวทางการแก้ไข

ถึงตอนนี้ท่านสามารถที่จะบอกกับเกษตรกรได้ว่า จะช่วยเกษตรกรหาแนวทาง การแก้ไขปัญหาได้ได้และถามเกษตรกรด้วยว่า จะลละเวลามาช่วยกันในเรื่องนี้ ได้หรือไม่ ถ้าเขามีความกระตือรือร้น ท่านสามารถที่จะ

- ตกลงกันว่าจะดำเนินงานเกี่ยวกับปัญหา หรือ โอกาสใด
- จัดตั้งกลุ่มแกนนำ โดยเลือกตัวแทนกลุ่มเล็กๆ ซึ่งอาสาที่จะทำงานร่วมกับท่าน ในเรื่องนี้ การหาอาสาสมัครกลุ่มเล็กๆ เป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะการทำงานใน ปีแรก จะไม่มีประสิทธิภาพถ้าทำงานกับเกษตรกรมากกว่า 10 คน
- นัดหมาย วัน เวลาที่แน่นอนที่ท่านจะกลับมาประชุมร่วมกับกลุ่มแกนนำ เพื่อหาเทคโนโลยีทางเลือกที่จะนำมาทดสอบ

บางทีลังที่ท่านมีให้ก้าจะไม่เหมาะสมกับปัญหาที่เกษตรพบเห็นว่าสำคัญ
ถ้าเกิดกรณีเช่นนี้ เกษตรกรคงไม่เต็มใจที่จะสละเวลาเพื่อทำงานกับท่าน²
แสดงว่าเวลาไม่เหมาะสมที่จะทำงานได้อวย่างมีประสิทธิภาพในหมู่บ้านนี้
ท่านไม่จำเป็นที่จะต้องทำงานในทุกหมู่บ้านที่เข้าไปทำการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับเกษตรกร

MT

ข้อเสนอแนะในการทำการวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรมส่วนร่วม จะใช้เวลาในการวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วมนานเท่าใด?

การวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรมส่วนร่วมดำเนินการได้เสร็จสิ้นในหนึ่งวัน³
แต่ลักษณะนี้ไม่ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องเกิน 2 ชั่วโมง โดยไม่มีการหยุดพัก
ถ้าใช้เวลานานเกินไปจะทำให้เกษตรกรขาดความสนใจ

ทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการกระทบตู้นให้เกิดการวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วม?
การจัดเวทีชาวบ้านไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่าย ผู้ดำเนินการต้องมีทักษะที่ดีในการกระทบตู้น
ให้เกิดการแสดงความคิดเห็นได้ จึงจะสามารถจัดการวิเคราะห์ปัญหา
แบบเกษตรกรรมส่วนร่วมได้ดี ท่านต้องทำตัวเป็นกลาง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล
กับเกษตรกร แต่ไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัว หรือเป็นการให้คำแนะนำ
และต้องกระทบตู้นให้เกษตรกรทุกๆ กลุ่มแสดงความคิดเห็น
ในช่วงแรกๆ เกษตรกรที่พูดเก่งมักจะครอบงำการประชุมเสมอ

ต้องทราบนักกีฬาจำกัดในแนวของความสมารถในการอ่าน เขียนหนังสือ
และภาษาของเกษตรกรในกลุ่มเป้าหมาย ถ้ามี ต้องพยายามใช้ภาษาถิ่น
และรูปภาพประกอบในการประชุม

ถ้ามีผู้ดำเนินการอย่างห้อยสองคนช่วยกันดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรมส่วนร่วม ก็จะช่วยได้มาก ควรจะเป็นทุกคนหนึ่ง ชายหนึ่ง จะทำให้สามารถช่วยกัน นำการอภิปรายไปในทิศทางเดียวกัน และในการแบ่งกลุ่มเกษตรกรออกตาม กลุ่มทางลังค์ (เช่น กลุ่มตามเพศ ชนชาติ คนรวย คนจน) เพื่อทำความเข้าใจปัญหา โอกาส และความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่ม และสามารถที่จะประยัดเวลาโดยการดำเนินกิจกรรมบางกิจกรรม (เช่น ปฏิทินการเพาะปลูก ประวัติหมู่บ้าน การวิเคราะห์ฐานความเป็นอยู่) ในช่วงเดียวกันโดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้ เช่นกัน

ไม่มีวิธีการง่ายๆ ที่จะพัฒนาทักษะในการสื่อสารและการดำเนินการประชุมกลุ่ม ท่านต้อง “เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง” และสังเกตเรียนรู้จากผู้อื่นที่มีทักษะเหล่านี้ ซึ่งมืออาชีวะใน บทที่ 4

เคล็ดลับสามประการ . . .

- ในบางกรณีอาจไม่เป็นการคาดันก็ว่าจะดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับ คนหัวหมู่บ้าน ถ้าไม่มีตัวแทนของกลุ่มเป้าหมายรวมอยู่ด้วย เช่น ไม่วิตัวแทนของ ครอบครัวที่จนที่สุด หรือ ตัวแทนของผู้หญิง จะทำให้เกิดความลำเอียงในการประเมินสถานการณ์ในหมู่บ้าน ถ้าเกิดกรณีเช่นนี้ ควรจะนำแผนที่ทรัพยากรในหมู่บ้านมาใช้ เพื่อกำหนดว่าผู้ใดจากผู้ใดราย เป็นเบื้องต้นก่อนแล้วจึงนำผล ที่ได้มาช่วยในการวางแผนการจัดการวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรมส่วนร่วม

- เพื่อเป็นการประทัยเวลาในการวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรมมีส่วนร่วมอาจแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย และดำเนินกิจกรรมแยกกันโดยแต่ละกลุ่มใช้เครื่องมือแตกต่างกัน แล้วจึงกลับมานำเสนอในที่ประชุมกลุ่มใหญ่
- กระตุนให้เกษตรกรแสดงความคิดเห็นอภินิหารโดยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับเกษตรกรที่มีอยู่ วิธีการได้แก่ได้ที่เกษตรกรอย่างจะทำ เตรียมอุปกรณ์ ต่างๆ ที่เกษตรกรต้องการ ให้พร้อม (เช่น ปากกา กระดาษแผ่นๆ กระดาษสี กระถาง เมล็ดธัญพืช) ให้เกษตรกรลงมือเขียนเองไม่ใช้เจ้าหน้าที่เขียน

PH

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับเกษตรกร (เช่น แผนที่แสดงทรัพยากร ของหมู่บ้าน ปฏิกิริณ) ไม่ใช่ผลลัพธ์ของการทำงานแต่เป็นเครื่องมือ ที่ช่วยให้เกษตรกรแยกและลิ่งที่เผชิญอยู่ในหมู่บ้าน ได้ง่ายขึ้นและช่วยให้ท่านเข้าใจพื้นฐานของเรื่องนั้นๆ ได้

บันทึก!

หาเทคโนโลยีทางเลือกร่วมกับเกษตรกร

หลังจากกลุ่มกับเกษตรกรในเรื่องที่จะดำเนินการได้ ท่านจำเป็นต้องวิเคราะห์เรื่องนี้ให้ละเอียดยิ่งขึ้นและเลือกทางเลือกที่มีศักยภาพมากดสอบการตัดสินใจไม่ใช่หน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายเดียว! ท่านต้องทำงานร่วมกับเกษตรกรที่อาสาเข้ามาร่วมทำงาน เพื่อให้เข้าใจถึงปัญหาและสาเหตุที่แท้จริง ทำให้สามารถมองหาเทคโนโลยีทางเลือกที่จะนำมาทดสอบได้

หลักสามประการที่ใช้ในการเลือกเทคโนโลยีทางเลือก:

เริ่มการประเมินเทคโนโลยีทางเลือกร่วมกับเกษตรกรให้รู้ว่าที่สุดเท่าที่จะรู้ได้ การทดสอบเทคโนโลยีทางเลือกนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องรอนานกว่าท่านจะเข้าใจความ สลับซับซ้อนของระบบการทำฟาร์มของเกษตรกรอย่างถ่องแท้ก่อน เกษตรกรสามารถ ที่จะตัดสินใจได้ว่าข้อมูลและเทคโนโลยีใดดูเหมือนว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ อย่างถาวรด้วยความรู้ความเข้าใจถึงระบบการทำฟาร์มที่เกษตรกรมีอยู่อย่างลึกซึ้ง

PH

หากเทคโนโลยีทางเลือกหลายทาง

เกษตรกรแต่ละคน ฟาร์มแต่ละฟาร์ม มีความแตกต่างกันไป และไม่มีเทคโนโลยีใด เทคโนโลยีหนึ่งที่จะเหมาะสมกับทุกฟาร์ม ต้องเน้นใจว่าท่านไม่ได้เลือกแต่เทคโนโลยี ที่ท่านชอบเท่านั้น แต่เป็นการเลือกเทคโนโลยีกว้างๆ หลายเทคโนโลยีที่มีความ เกี่ยวพันกับเรื่องที่แยกแยะได้จากการวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วมและสามารถ ให้ทรัพยากรที่มีอยู่ในหมู่บ้านได้

ให้องค์ประกอบพื้นฐานของเทคโนโลยี

นักวิชาการและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมักจะรู้สึกว่าไม่ควรนำเทคโนโลยีไปให้เกษตรกร จนกว่าจะมี “การพัฒนาอย่างเต็มรูปแบบ” แล้ว ตัวอย่าง เช่น อาจจะรู้สึกอึดอัดใจ ในการที่จะนำ พันธุ์พืช อาหารลัตต์ว์ต่างๆไปให้เกษตรกร โดยไม่ได้บอกถึงวิธีการ ปลูกที่เหมาะสมในการจัดการ และการนำมาใช้เลี้ยงสัตว์ สำหรับพันธุ์นั้นๆ ในทางปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องที่จำเป็น เพราะเกษตรกรจะพัฒนาวิธีการจัดการที่ เหมาะสมกับสภาพของเขาระ

JH

การบอกแนวคิดและหลักการอย่างกว้างๆ จะดีกว่าการให้คำแนะนำอย่างเฉพาะเจาะจง เพราะจะช่วยให้เกษตรกรสามารถสร้างวิธีการหลายวิธีการสำหรับทางเลือกแต่ละทาง

บันทึก!

หลักเลี่ยงการโฆษณาและเทคโนโลยี “ที่ชอบ” ต้องเน้นใจว่าได้เสนอ เทคโนโลยีทางเลือกหลายทาง เกษตรกรอาจจะใช้ประโยชน์จากข้อดีของ เทคโนโลยีทางเลือกนั้นไปแก้ไขหรือ เปลี่ยนแปลงปัญหาอื่นในฟาร์มของเข้าได้

ขั้นตอนการหาเทคโนโลยีทางเลือก

ขั้นตอนด้านล่างนี้ เป็นตัวอย่างของวิธีการที่ท่านสามารถทำได้ร่วมกับแกนนำเกษตรกรในการที่จะหาวิธีการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอย่าง

ขั้นที่ 1: วิเคราะห์ปัญหา

สรุปผลจากการวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วมและสอบถามย้ำว่า แกนนำเกษตรกร มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานกับท่านในการที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้

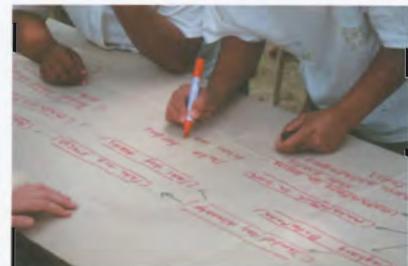
จากนั้นท่านสามารถที่จะพิจารณาเกี่ยวกับปัญหาแต่ละปัญหาอย่างละเอียด เพื่อทำการเข้าใจถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาอย่าง透彻แล้ว เครื่องมือที่จะช่วยในการดำเนินการขั้นตอนนี้ คือ การทำผังเชื่อมโยง ปัญหา และสาเหตุ

(รายละเอียด หน้า 98)

ในการทำผังเชื่อมโยงปัญหา และสาเหตุ ทำโดยขอให้เกษตรกรอธิบาย ถึงสาเหตุของปัญหาหลัก และมีความเกี่ยวโยงกับปัญหา และสาเหตุอื่นอย่างไร และเกษตรกรเคยมีวิธีการแก้ไขปัญหานั้นมาแล้วอย่างไรในอดีต เมื่อทำผังเชื่อมโยง ปัญหา และสาเหตุแล้วก็ขอให้เกษตรกรเลือกดูว่าสามารถที่จะนำวิธีการแก้ไขปัญหา ที่มีศักยภาพเข้ามาในจุดใดของผังได้

เครื่องมือที่มีประโยชน์
ผังเชื่อมโยง ปัญหา และสาเหตุ

WS

ขั้นที่ 2: หาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีศักยภาพ

เทคโนโลยีทางเลือกนั้นได้มาจากหลายแหล่ง ไม่ใช่จากท่านทำหน้า!
อาจจะมาจากการเร่อง หรือจากหมู่บ้านอื่นที่ได้ทำการแก้ไขปัญหาแบบเดียวกันนี้
มาแล้ว หนังสือเกี่ยวกับงานวิจัย หรืองานส่งเสริม โครงการเพื่อการพัฒนาองค์กร
สากล หรือองค์กรพัฒนาเอกชน

บางครั้ง ท่านอาจมีข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยีทางเลือกที่มีความเกี่ยวพันกัน
ซึ่งได้มีการดำเนินการสำเร็จมาแล้วในพื้นที่อื่น ในกรณีเช่นนี้ การพิจารณาวางแผนว่าจะ
ประเมินสิ่งใดอาจไม่ต้องใช้เวลาหนัก แต่ถ้าไม่มีข้อมูลเหล่านี้ก็จำเป็นที่จะต้อง
ทำงานร่วมกับเกษตรกรในการที่จะหัวใจการที่มีแนวโน้มว่าจะแก้ไขปัญหาได้
ซึ่งจะรวมถึงการค้นหาจากหมู่บ้านอื่น เยี่ยมเยียนหมู่บ้านอื่น และขอคำปรึกษาจาก
ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง

JH

ขั้นที่ 3: ตัดสินใจว่าจะทดสอบเทคโนโลยีใด

เจ้าหน้าที่ควรจะกระตุ้นให้เกิดการถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดกันอย่างกว้างขวาง ในกลุ่มนี้ร่วงในเรื่องของประโยชน์ที่จะได้รับ ค่าใช้จ่ายและข้อจำกัดของแต่ละ เทคโนโลยี ที่มีให้เลือกหลายเทคโนโลยี และขอให้เกษตรกรตัดสินใจว่า จะเลือกเทคโนโลยีใดมาทดสอบ

JH

บางครั้งการตัดสินใจว่าจะทดสอบทางเลือกใดก็ทำได้ยาก นอจากจะได้ลองในที่ ขนาดเล็กๆ ก่อน ถ้าเป็นพืชพันธุ์ใหม่ ก็จะทำได้ยากโดยให้เกษตรกรลองปลูกพันธุ์ที่มี แนวโน้มว่าจะดีในแปลงเล็กๆ ก่อน หลังจากผ่านไปหนึ่งฤดูเพาะปลูก แล้วจึงตัดสินใจเลือกพันธุ์ที่ชอบที่สุด ถ้าเป็นการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขค่าสตรีสัตว์ การตัดสินใจก็จะยกขึ้นเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ กับเกษตรกรให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อช่วยให้เกษตรกรตัดสินใจได้ว่าจะเลือก ทดสอบทางเลือกใด

เคล็ดลับสามประการ...

- ควรหา “เทคโนโลยีเบิกทาง” ซึ่งให้ประโยชน์กับเกษตรกรตั้งแต่ช่วงต้นๆ ของการทำงานร่วมกันมาใช้เพื่อสร้างความเชื่อถือและทำให้เกษตรกรสนใจยกตัวอย่าง เช่น อาจจะแนะนำข้าวพันธุ์ดีปราศจากโรค เกษตรกรจะได้รับประโยชน์ทันที ในเวลาเดียวกันก็ทำงานร่วมกับเกษตรกรในการพัฒนา การปลูกพืช อาหารสัตว์ เป็น例รัวเพื่อป้องกันการพังทลายของดิน

ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่จะเกิดประโยชน์ในระยะยาว แต่เทคโนโลยีที่จะนำ มาเบิกทางนั้นไม่ใช่เพียงเป็นเทคโนโลยีอะไรก็ได้ แต่ต้องเป็นส่วนหนึ่ง ของแนวทางการแก้ไขปัญหา ซึ่งเกษตรกรเห็นว่าเป็นปัญหาหลักของเข้า

- นอกจากการทำงานร่วมกับกลุ่มน้ำร่อง(กลุ่มเกษตรกรที่สามารถทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ในการหาแนวทางแก้ไขปัญหา) เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องเข้าไปเยี่ยมเยียนเกษตรกรแต่ละรายด้วย เพื่อทำความเข้าใจถึงความต้องการ และโอกาสของเกษตรกรแต่ละครัวเรือนที่แตกต่างกัน
- เกษตรกรเป็นนักทดลองที่มีความกระตือรือร้น และต้องการที่จะลงมือทำงานทันทีที่ตัดสินใจเลือกแนวทางที่จะทดสอบ

บันทึก!

“เทคโนโลยีเบิกทาง” ช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นระหว่างเกษตรกรกับนักพัฒนา

วิธีการทดสอบและประเมินเทคโนโลยีทางเลือก เริ่มต้นจากสิ่งเล็กๆ

เมื่อกลุ่มน้ำร่องเลือกทางเลือกที่จะทดสอบได้แล้ว คำถามต่อไปที่จะต้องหาคำตอบคือ¹
“จะทำการทดสอบและประเมินผลของเทคโนโลยีทางเลือกนั้นอย่างไร?”

แนวทางปฏิบัติ สามประการคือ:

เริ่มต้นจากขนาดเล็ก

โดยทั่วไปเกษตรกรรมอย่างจำกัดทดสอบเทคโนโลยีทางเลือกในขนาดเล็กก่อน
เป็นการลดความเสี่ยง และทำให้มีโอกาสในการที่จะทำการทดลองทางเลือก
หลายทาง เช่น ดำเนินการต้องการทดสอบพืชอาหารสัตว์พันธุ์ใหม่

การปลูกพืชอาหารสัตว์เหล่านี้ในแปลงขนาดเล็กข้างบ้าน ช่วยให้สามารถตอบ
คำถามต่างๆได้ เช่น “พืชอาหารสัตว์เหล่านี้เจริญเติบโตได้ดีในช่วงแล้งไหม?”

“ตัดใช้ได่ง่ายหรือเปล่า” และ “สัตว์จะชอบกินไหม?”

บันทึก!

เริ่มจากสิ่งเล็กๆ ก่อนให้เกิดความสำเร็จในท้องถิ่น!

ทำการทดลองแบบง่ายๆ

ไม่ควรให้เกษตรกรดำเนินการทดลองเทคโนโลยีทางเลือกใหม่เกิน 6 ทางเลือก
เพาะการจัดการและการเปรียบเทียบเทคโนโลยีทางเลือกหลายๆ อย่างพร้อมกัน
นั้นทำได้ยาก

กระตุ้นให้เกษตรกรได้ทดลองปฏิบัติจริงกับเทคโนโลยีทางเลือกที่มีอยู่
เกษตรกรจะปรับใช้เทคโนโลยีมากกว่ายอมรับเทคโนโลยี เกษตรกรมักจะมองหา
“เครื่องปัจจุบัน” หรือ “ส่วนประกอบพื้นฐาน” ซึ่งสามารถนำมาประกอบเข้าด้วยกัน
ในลักษณะสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะอย่างของเกษตรกร

จะทดสอบเทคโนโลยีทางเลือกอย่างไร

ขั้นที่ 1 : วางแผนว่าจะทดสอบทางเลือกอย่างไร

ก่อนที่จะเริ่มทำการทดลองในแปลง

ควรมีการจัดเวลาที่ชาวบ้านเพื่อให้กลุ่มนาร่องได้ปรึกษากันเพื่อลงความเห็น

PH

จะดีอะไร

ลักษณะใดของเทคโนโลยีใหม่ที่จำเป็นต้องวัด และวางแผนว่าจัดเมื่อใด?

จะทดสอบเทคโนโลยีอย่างไร?

อาจจะทำการทดสอบเทคโนโลยีในรูปกลุ่มโดยทำการทดสอบบินเพื่อที่นั่งพื้นที่เดร์วั่มกันหรือเกษตรกรแต่ละคนอาจจะต้องการทดสอบเทคโนโลยีในพื้นที่ของตน หรืออาจทำห้องลองอย่างถาวรให้น้ำที่ต้องการข้อมูลบางอย่างเพิ่มเติมอีกเล็กน้อย อาจจะทำการทดสอบแบบมีช้าควบคู่ไปกับการทดสอบของเกษตรกร ทุกวิธีการเป็นสิ่งที่ยอมรับได้แห่งสิ่น การเลือกวิธีหนึ่งวิธีใดขึ้นกับความต้องการของเจ้าหน้าที่รวมทั้งความต้องการและความสามารถ ของกลุ่มเกษตรกร ที่อาจทำการทดสอบ

จะใช้อะไรเป็นสิ่งเปรียบเทียบ?

ส่วนใหญ่จะเปรียบเทียบองค์ความรู้ใหม่กับสิ่งที่เกษตรกรปฏิบัติอยู่ปัจจุบัน

JH

ขั้นที่ 2: ขั้นตอนการทดสอบเทคโนโลยีทางเลือก

เมื่อเกษตรกรเริ่มทำการทดสอบเทคโนโลยีทางเลือกนั้นที่ต้องสนับสนุนโดยการ

- ให้การสนับสนุนสิ่งที่จำเป็นสำหรับเทคโนโลยีทางเลือกนั้น (เช่น เมล็ด)
- ให้ข้อมูลทางเทคนิคที่เป็นหลักสำคัญ
- ช่วยเกษตรกรในการเริ่มต้นการทดลอง
- ควรจะเข้าไปเยี่ยมเกษตรกรให้เร็วที่สุดหลังจากเริ่มการทดลอง และ
- เข้าไปเยี่ยมอย่างต่อเนื่อง เพื่อพูดคุยสอบถามถึงความก้าวหน้า และช่วยแก้ปัญหาเบื้องต้นที่เกิดขึ้นในระยะแรก

การให้การสนับสนุนเกษตรกรอย่างจริงจังจะช่วยกระตุ้นให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจในการทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่

คำเตือน!

ไม่ควรไปเยี่ยมเฉพาะเกษตรกร “คนโปรด” ต้องมั่นใจว่า ได้ไปเยี่ยมเกษตรกรที่ไม่ได้เยี่ยมในคราวที่ผ่านมาอย่างน้อยหนึ่ง หรือสองคนทุกครั้ง ที่เข้าไปในหมู่บ้าน

เจ้าหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรหัวหอดที่ทำการทดสอบเทคโนโลยีทางเลือก ท่านสามารถจะช่วยเกษตรกรในรูปกลุ่มได้โดย:

- เล่าถึงประสบการณ์ของเกษตรกรที่ทำการทดสอบทางเลือกเดียว กัน และให้ข้อมูลทางด้านเทคนิคที่เกี่ยวกับทางเลือกนั้น เช่น

เกษตรกรอาจจะประทับใจ พืชอาหารสัตว์พันธุ์ใหม่ เพราะเริญเตบโตดีในช่วงแรก แต่เจ้าหน้าที่ทราบว่า พันธุ์นั้นเริญเตบโตไม่ดีในช่วงแล้ง ถ้าไม่บอกร่องน้ำให้เกษตรกรทราบ เกษตรกรอาจจะมีการขยายพันธุ์ออกไปในช่วงฤดูฝนได้ยาก แล้วจะรู้สึกผิดหวัง เมื่อพืชอาหารสัตว์นั้นตายลงในช่วงแล้ง

JH

ขั้นที่ 3 : ขั้นตอนการประเมินทางเลือก

เนื่องจากเป็นหัวการทดสอบและปรับเปลี่ยนโโนโลยีที่ได้มาใหม่ เกษตรกรจึงจำเป็นต้องประเมินเทคโนโลยีนี้อย่างต่อเนื่อง โดยมองทั้งข้อดี ปัญหา และคิดถึงวิธีการที่จะใช้เทคโนโลยีนี้ในพื้นที่ขนาดใหญ่ขึ้น เจ้าหน้าที่จะต้องเข้าใจว่าเกษตรกรชอบ หรือปฏิเสธเทคโนโลยีใด และเหตุผลที่เป็นแบบนั้น ท่านจะทำได้อย่างไร?

ติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

ถ้าเข้าไปเยี่ยมเกษตรกรจะได้เรียนรู้ว่าเกษตรกรชอบเทคโนโลยีทางเลือกใด ในขั้นตอนนี้ การเข้าใจว่าทำไม่เกษตรกรจึงชอบบางทางเลือกมากกว่าอีกทางเลือกหนึ่ง เป็นเรื่องที่สำคัญ ทำได้โดยการคุยกับเกษตรกรในประสบการณ์ของเขาร่วมคำถาม ปลายเปิด และคำถามเจาะลึก และลังเกตผลด้วยตนเอง

การใช้ภาพถ่ายจับประเด็นที่สำคัญ เป็นวิธีการการแลกเปลี่ยนผลการทดลอง กับเกษตรกรรายอื่น และพัฒนากรอื่น เพราะจะช่วยในการเปิดประเด็น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และติดตามประเมินผลกันในแปลงทดลอง โดยเฉพาะ การใช้กล้องถ่ายภาพดิจิตอลจะมีประโยชน์มาก เพราะสามารถที่จะดูภาพได้ทันที และดูภาพร่วมกันได้ง่าย

การวัด

บางครั้งมีความจำเป็นที่จะต้องมีการวัด เช่น ผลผลิต เพื่อให้ดูความแตกต่างในทางปริมาณของเทคโนโลยีทางเลือก

เครื่องมือที่มีประโยชน์!!
การวิเคราะห์ความชอบ

การประเมินผลอย่างเป็นทางการ

เมื่อใกล้ช่วงสิ้นสุดการทดลอง (เช่น สิ้นสุดฤดูเพาะปลูก)

การประเมินผลอย่างเป็นรูปแบบกับเกษตรกรแต่ละรายในกลุ่ม แทน้ำเพื่อบันทึกว่า เทคโนโลยีใดที่เขาชอบ และเพริ่งเหตุใดจะเป็นประโยชน์มาก เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานขั้นตอนนี้ คือ การวิเคราะห์ความชอบ (รายละเอียด หน้า 105) ไม่ควรพยายามที่จะประเมินความชอบของเกษตรกรอย่างรวดเร็วหลังจาก เกษตรกรเพิ่งเริ่มการทดลอง เพราะเกษตรกรยังไม่มีประสบการณ์กับสิ่งใหม่ๆพอ ที่จะเลือกระหว่างสิ่งต่างๆเหล่านั้น

การประชุมกลุ่มน้ำร่อง

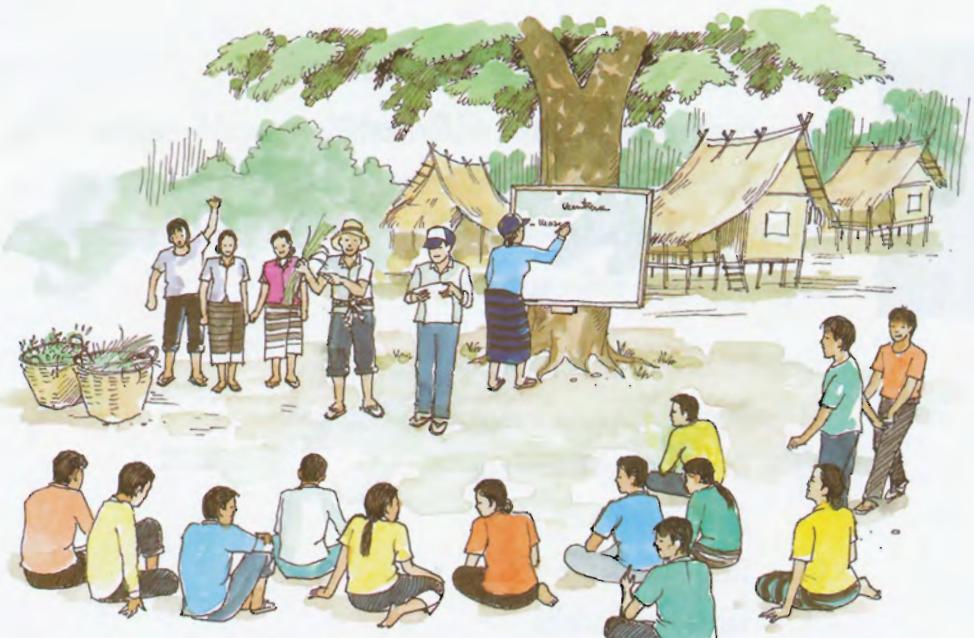
จัดให้มีการประชุมกลุ่มน้ำร่องในช่วงสุดท้ายของการทดลอง
เพื่อเสนอผลสรุปของการทดลองในประเด็นหลักๆ (เช่น ผลผลิต) และประสบการณ์
ของกลุ่มน้ำร่อง (บันทึกฐานข้อมูลจากการวิเคราะห์ความชอบ)
การทำแบบนี้จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เกษตรกรได้รับร่วมกัน
เป็นโอกาสดีที่จะได้ปรึกษาแก้ไขความเป็นไปได้ในเรื่องของข้อดีของแต่ละทางเลือก
วิเคราะห์ถึงปัญหาที่มีและสิ่งที่กลุ่มเกษตรกรต้องการจะทำต่อไป

เคล็ดลับสามประการ...

- ต้องวางแผนการเยี่ยมเกษตรกรด้วยความรอบคอบเสมอ ก่อนที่จะเข้าไปในหมู่บ้านต้องถามตัวเองเสียก่อนถึง：“เหตุผลที่ทำให้เข้าไปหมู่บ้านในครั้งนี้?” “ในการเยี่ยมเกษตรกรครั้งนี้ต้องการผลอะไรบ้าง?”
- ต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับแผนให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ในใจ เพราะปอยครั้งที่แล้วไปถึงหมู่บ้านแล้วลิ่งต่างๆไม่ได้เป็นปอยอย่างที่วางแผนไว้ จะมีลิงอื่นที่ช่วยทำให้บรรลุถึงเป้าหมายได้เสมอ!
- มีการบันทึกข้อมูลในการเยี่ยมทุกครั้ง สูญอย่างยอดถึงเหตุผลที่เข้าไปเยี่ยมหมู่บ้านและลิงที่ได้เรียหู

รายงานผลกลับไปยังหมู่บ้าน

เมื่อกลุ่มนำร่องได้ประเมินเทคโนโลยีทางเลือกเสริมสินในรอบแรก

เกษตรกรที่เหลือในหมู่บ้านอาจจะต้องการทราบว่ากลุ่มนี้ได้เรียนรู้อะไรบ้าง

กลุ่มนี้นำร่องพบว่ามีความเป็นไปได้ที่จะนำเทคโนโลยีบางตัวที่ไปซื้อมาแล้ว

และต้องการที่จะขยายผลและสมมูลน้ำหน้าไปในฟาร์มของเขาก็

เกษตรกรอื่นๆ ในหมู่บ้านอาจจะต้องการเริ่มทำการประเมินทางเลือกนั้นด้วยตนเอง

การเสนอผลกลับไปยังหมู่บ้านเบื้องต้นจะทำให้มั่นใจได้ว่า มีการแบ่งปัน

ประสบการณ์และช่วยกระตุ้นให้เกษตรกรรายอื่นในหมู่บ้านทำการทดลอง

ทางเลือกที่แสดงให้เห็นว่ามีโอกาสที่จะมีประโยชน์ในอนาคต

บันทึก!

WS

การวางแผนว่าจะทำอะไรต่อไปทำได้อย่างไร

การซ้ายเกษตรกรตัดสินใจในเรื่องนี้ ทำได้โดยจัดให้มีการประชุมให้กลุ่มนำร่องรายงานผลและประสบการณ์ของกลุ่มต่อที่ประชุมหมู่บ้านอาจจะทำการประชุมทั้งหมู่บ้านแล้วจึงนำไปเยี่ยมชมที่แปลงทดลองเพื่อให้เกษตรกรได้มีโอกาสเห็นเทคโนโลยีทางเลือกและพูดคุยกันถึงข้อดี ข้อด้อยของแต่ละเทคโนโลยี

สามารถที่จะกระตุนให้เกิดการสนับหนาโดย:

1 ขอให้กลุ่มนนำร่องเล่าถึงเรื่องดังต่อไปนี้ให้ที่ประชุมฟัง

- มีทางเลือกที่กลุ่มชอบหรือไม่
ถ้ามีทำไม่เจ็บชอบ
- มีปัญหาหรือไม่ และ
- อยากจะทำสิ่งใดต่อไป

2 ถามเกษตรกรที่เข้าร่วมประชุมว่ามีผู้สนใจที่จะลองทดสอบเทคโนโลยี

ทางเลือกที่มีแนวโน้มว่าจะสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ หรือไม่
ก่อนจะปฏิบัติประชุม ต้องทำการทดลองให้ได้รับต้องการที่จะทำสิ่งใดต่อไป

เคล็ดลับสี่ประการ...

- ให้กลุ่มนำร่อง (ไม่ใช่เจ้าหน้าที่) เป็นผู้รายงานประสบการณ์ให้ประชาชนฟังบ้าน จะช่วยให้เกษตรกรในหมู่บ้านตระหนักรึ่ง “ความเป็นเจ้าของ” เทคโนโลยีนั้น
- ช่วยให้เกษตรกรรายอื่นได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่มนนำร่อง โดยเฉพาะจากการนำเยี่ยมชมในแปลงให้ได้ดูการดำเนินการจริง
- การต้นให้เกษตรกรที่มีความกระตือรือร้นรายใหม่เข้าไปร่วมในกลุ่มนนำร่อง แต่ไม่ควรบีบบังคับ ให้อยู่ในกลุ่มถ้าเกษตรกรรายนั้นไม่ได้สนใจเทคโนโลยีนั้นอย่างแท้จริง
- บางครั้งเกษตรกรจะลืกอีกด้วยในการที่จะบอกว่าเขาไม่ชอบเทคโนโลยีนั้น เพราะไม่ต้องการที่จะทำให้เจ้าหน้าที่ขัดเดื่อง ต้องพยายามสร้างความเชื่อมั่น คุ้นเคยกับเกษตรกรทุกครั้งที่มีโอกาส ทำให้เกษตรกรสะดวกใจในการที่จะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา

NR

ผสมผสานแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมสู่ ฟาร์มเกษตรกร

เมื่อกลุ่มน้ำร่องเท็นว่าเทคโนโลยีใหม่มีแนวโน้มว่ามีประโยชน์ ก็จะเริ่มมองหาวิธีการที่จะขยาย และผสมผสานเทคโนโลยีเข้าไปในฟาร์ม เช่น การทดสอบพืชอาหารสัตว์ เริ่มจากหัวข้อการที่จะปลูกพืชอาหารสัตว์ในแปลงหรือรอบๆแปลงที่ปลูกพืชอยู่ หรือปลูกในบริเวณสวนใกล้บ้าน เกษตรกรจะได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยีใหม่ อย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อสามารถหา “วิธีการผสมผสาน” เทคโนโลยีนี้เข้าไปในฟาร์มได้

การช่วยเกษตรกรเปลี่ยนจากการทดสอบเทคโนโลยีที่เป็น “องค์ประกอบพื้นฐาน” ในขนาดเล็กๆไปเป็นการพัฒนาผลผสมผสานแนวทางการแก้ไขปัญหาเข้าไปในระบบฟาร์ม เป็นเรื่องท้าทายสำหรับพัฒนาการ เกษตรกรแต่ละรายฟาร์มแต่ละฟาร์มนั้น มีความแตกต่างกันไม่มีวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ที่จะเหมาะสมกับเกษตรกรทุกราย

JH

WS

WS

เมื่อเกษตรกรเริ่มที่จะขยายและนำเทคโนโลยีทางเลือกนี้เข้าไปใช้ในฟาร์ม
เกษตรกรจะทดลอง “ปรับ” ทางเลือกเหล่านี้เพื่อให้ตรงกับความต้องการ
ของเขาโดยวิธีการที่แตกต่างกัน

บันทึก!

สามารถสนับสนุนส่งเสริมเกษตรกรได้โดย :

ให้แนวคิดว่าเทคโนโลยีอาจนำเข้าไปสมมพسانในฟาร์มได้อย่างไร

เมื่อเกษตรกรเปลี่ยนจากการทดสอบทางเลือกในขนาดเล็กๆไปเป็นการสมมพسان
ทางเลือกที่มีแนวโน้มว่าดีที่สุดเข้าไปในฟาร์ม ก็จะมีข้อสงสัยใหม่ๆมาตามทันได้
 เช่น “จะปลูกพันธุ์อะไรแทนดี? แล้วจะเก็บเมล็ดอย่างไร?

หน้าที่ของเจ้าหน้าที่อย่างหนึ่งคือ การให้ข้อมูล และข้อมูลทางวิชาการ

ซึ่งข้อมูลนี้มาได้จากหลายแหล่ง เช่น องค์ความรู้ใหม่ที่เกษตรกรนำไปพัฒนา
สร้างขึ้นมาจากการสื่อสารด้านสิ่งแวดล้อมหรือวิจัยและจากโครงการพัฒนาต่างๆ

JH

NR

การระดูให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่
ส่งเสริมสมบัติให้เกษตรกรทดลองวิธีใหม่ๆในการผลิตพืชไร่ในโลยีเข้าไปในฟาร์ม

การซ่วยให้เกษตรกรได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

การแลกเปลี่ยนประสบการณ์นี้อาจทำโดยการปรึกษาหารือเป็นกลุ่ม หรือ
ไปเยี่ยมชมเกษตรรายที่เริ่มผลิตพืชไร่ในโลยีเข้าไปในฟาร์มแล้ว

การแก้ไขปัญหาหลักที่เป็นข้อจำกัดในการขยายผลในพื้นที่

ปัญหาเหล่านี้อาจจะเป็นข้อจำกัดทางด้านวัตถุ เช่น การหาเมล็ดพันธุ์ให้พอ
หรือในเรื่องของสถานบันน เช่น การได้รับการสนับสนุนจากผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ

ในการผลิตพืชไร่ที่มีแนวโน้มว่าดีนี้เข้าไปในฟาร์ม ท่านสามารถที่จะใช้
กระบวนการเช่นเดียวกับเมื่อทำการทดสอบในขนาดเล็กคือ
การประชุมกลุ่มน้ำร่อง เพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมการยืยมเกษตรกรแต่ละราย
ติดตามประเมินผลและรายงานกลับไปยังหมู่บ้าน

เคล็ดลับสองประการ...

เมื่อเกษตรกรเริ่มพัฒนาเทคโนโลยีด้วยตนเอง ก็ถึงเวลาที่จะ :

- เชิญผู้บังคับบัญชาของท่านและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นมาเยี่ยมกลุ่มน้ำร่อง
- ประเมินผลกระทบอันเกิดจากเทคโนโลยีใหม่นี้ร่วมกับกลุ่มน้ำร่องในที่ประชุม กลุ่มน้ำร่องสามารถเกษตรกรที่ผลผลกระทบทั้งทางด้านบวกและลบของเทคโนโลยีที่เกษตรกรพบ ผลกระทบนั้นมีความสำคัญเพียงไรและวิธีใดเป็นวิธีที่ดีที่สุด ในการวัดผลกระทบนี้ บางครั้งอาจจะต้องสำรวจ หรือใช้กรณีศึกษาในการวัดผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับภาระของคุณ วิธีเดียวที่อาจจะโน้มน้าวให้หน่วยงานของท่านประจักษ์ว่ากระบวนการนี้ใช้ได้ผลคือ การแสดงผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้น

WS

การเข้าถึงเกษตรกรรมอินทรีย์ในหมู่บ้าน

มาถึงขั้นนี้ คุณได้ทำงานไกลชิดเพียงแค่เกษตรกรในกลุ่มน้ำร่องเท่านั้น ความจริงอาจมีเกษตรกรรายอื่นที่เห็นการทำงานของกลุ่มนี้แล้วต้องการที่จะเริ่มทดสอบ เทคโนโลยีนี้ด้วยตนเองบ้าง ทำให้มีเกษตรกรที่เข้ามาร่วมทดสอบเทคโนโลยี เป็นจำนวนมากเกินกว่าที่คุณจะสามารถพบรูปแบบและทำงานได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นจึงต้องหาวิธีในการแก้ปัญหานี้

ทำอย่างไรจึงจะสามารถเข้าถึงเกษตรกรรายอื่นๆ ในหมู่บ้าน ได้อย่างทั่วถึง

วิธีการที่จะช่วยในการทำงานกับเกษตรกรจำนวนมาก ในหมู่บ้าน คือ :

1 ร่วมงานกับเกษตรกรตัวอย่าง(เกษตรกรต้นแบบ) ในหมู่บ้าน

เกษตรกรในกลุ่มนี้ร่วมกันทำการทดลองร่วมกับเจ้าหน้าที่ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่นี้มาก many ทำให้มีความมั่นใจว่าราบรื่นว่าควรจะทดสอบเทคโนโลยีใหม่อย่างไร และมักจะภาคภูมิใจในผลที่ได้รับ รวมทั้งอยากถ่ายทอดความรู้เหล่านี้แก่เกษตรกรรายอื่นๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งเกษตรกรเหล่านี้สามารถช่วยคุณให้เข้าถึงเกษตรกรรายอื่นๆ ได้มากขึ้น

JH

เกษตรกรตัวอย่างเป็นผู้สนับสนุนการถ่ายทอดเทคโนโลยีได้ดี
แต่ต้องมั่นใจว่า พวกเขาระบุนำทางเลือกทุกทางที่มีแนวโน้มว่าดี
ไม่ใช่แนะนำทางเลือก ที่ใช้ได้ผลดีในพาร์มของเขาเท่านั้น

บันทึก!

2 จัดตั้งกลุ่มเกษตรกร

ควรจะกระตุ้นให้เกษตรกรในกลุ่มนี้ร่วงขยายผลเข้าไปใน "กลุ่มผู้สนับสนุน" ให้มีจำนวนเกษตรกรเพิ่มมากขึ้น เพื่อที่เกษตรกรรายใหม่นี้จะได้เรียนรู้จากเกษตรกรที่มีประสบการณ์มากกว่า เกษตรกรอาจจะเริ่มการแก้ไขปัญหาอื่นๆ (หรือปัญหาที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่) ในหมู่บ้านในขณะเดียวกันอาจหาโอกาสในการinsky การระดับความเป็นอยู่พร้อมๆ กับการหารือเชิงกลุ่มที่เกิดขึ้นอย่างลับๆ พลัน

3 จัดวันเปลี่ยนชมแปลงของเกษตรกร (Field day)

ควรจะมีการจัดวันเปลี่ยนชมแปลงเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรได้มีโอกาสเห็นเทคโนโลยีต่างๆ และได้มีการสัมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นห้องข้อดีและข้อเสียของทางเลือกต่างๆ

4 สนับสนุนให้มีการขยายจำนวนเพิ่มพื้นที่ปลูกมากขึ้น

ควรมีการเตรียมเมล็ดพันธุ์ ท่อนพันธุ์ สำหรับปลูก(หรือเทคโนโลยีต่างๆที่ต้องการ) ให้พร้อมเพื่อใช้สนับสนุนเกษตรกรรายใหม่ ควรมีให้เลือกครบถ้วนอย่าง เพราะไม่เช่นนั้นแล้วก็จะเป็นการจำกัดให้เกษตรกรเลือกซื้อเฉพาะสิ่งที่มีให้เท่านั้น ในกรณีพืชอาหารลัตต์ ควรมีแหล่งเมล็ดพันธุ์ ท่อนพันธุ์ หรือหน่อพันธุ์ สำหรับปลูกอยู่ในพื้นที่เพื่อว่าเกษตรกรสามารถนำมาปลูกเมื่อได้รับ

การเผยแพร่เทคโนโลยีที่เหมาะสมไปยังหมู่บ้านอื่น

จากการทำงานของท่านก้าวกลุ่มนำร่องจะถูกเผยแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว
แม้แต่ในชนบทก็กลุ่มน้ำร่องยังอยู่ในระหว่างการประเมินเทคโนโลยีทางเลือกอยู่ก็ตาม
ซึ่งอาจส่งผลให้เกษตรกรในหมู่บ้านอื่นที่ทราบข่าวมีความสนใจที่จะทดลอง
เทคโนโลยีใหม่ๆด้วยตนเอง บางครั้งการขยายผลของเทคโนโลยีทางเลือก
เป็นไปอย่างรวดเร็วและเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ เช่นการใช้พืชพันธุ์ใหม่
แต่ในบางครั้งอาจจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์
ระหว่างหมู่บ้านด้วย

ในช่วงแรกๆไม่ควรจะขยายผลไปหลายหมู่บ้านเกินไป ทางที่ดี
ควรทำงานเน้นหนักในหนึ่งหรือสองหมู่บ้านเพื่อช่วยให้หมู่บ้านนั้นๆ
ประสบความสำเร็จ และสามารถใช้เป็น “ศูนย์กลางการเรียนรู้”
สำหรับหมู่บ้านอื่นได้อีกด้วย

คำเตือน!

การนำเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาโดยเกษตรกรในหมู่บ้านหนึ่งไป “ร่ายอด” ให้อีกหมู่บ้านหนึ่งเลยนั้นเป็นเรื่องที่ทำให้สำเร็จยาก ส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรจากหมู่บ้านใหม่ จะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้คล้ายๆ กับเกษตรกรในหมู่บ้านเดิมแบบคุณไม่ใช้อีกต่อไปรับอยู่คือ มีพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จอยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียง และยังมีผู้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเทคโนโลยีนี้ด้วยตนเอง ซึ่งบุคคลเหล่านี้สามารถช่วยในการขยายผลไปยังหมู่บ้านอื่นได้

บันทึก!

การลอกเลียนเทคโนโลยีที่ประสบความสำเร็จจากเกษตรกรรายหนึ่งไปยังเกษตรกรรายอื่นโดยที่เกษตรกรรายใหม่ไม่ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบค่อยเป็นค่อยไป สะสมประสบการณ์แล้วจึงนำมาประยุกต์ใช้กับตนเองนั้น อาจจะไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเทคโนโลยี

ทำอย่างไรจึงจะสามารถนำเทคโนโลยีที่ประสบความสำเร็จ ไปใช้กับหมู่บ้านอีนได้

ถ้ามีการขยายงานไปยังหลายหมู่บ้านจะทำให้มีความสามารถที่จะทำงานร่วมกับเกษตรกร
เป็นรายบุคคลได้ ดังนั้นการต่อไปนี้สามารถช่วยคุณได้

- จัดตั้งกลุ่มนาร่องในหมู่บ้านใหม่
- กระตุ้นให้เกษตรกรหัวก้าวหน้ามาช่วยในการส่งเสริม โดยใช้
“เกษตรกรผู้มีประสบการณ์” จากหมู่บ้านต้นแบบ อาจจะโดยการจัดให้
กลุ่มนาร่องจากหมู่บ้านใหม่มาเยี่ยมชมกิจกรรมของ “เกษตรกรผู้มีประสบการณ์”
เพื่อพูดคุยสอบถามถึง ข้อดี ข้อด้อย ของเทคโนโลยีใหม่ หรืออาจจะนำ
เกษตรกรผู้มีประสบการณ์ไปช่วยเกษตรกรในหมู่บ้านใหม่เริ่มทดลอง
เทคโนโลยีทางเลือกหลายทาง
- พัฒนาสื่อในการเผยแพร่ โดยอาจทำเป็นโปสเตอร์ แผ่นปลิว หนังสือคู่มือ
ซึ่งให้ข้อมูลทางด้านเทคนิค และประสบการณ์ของเกษตรกรจากหมู่บ้าน
ต้นแบบ

ในการผลิตสื่อ ควรคำนึงว่า ควรเป็นผู้ใช้สื่อ และต้องการใช้ข้อมูลแบบใด
เกษตรกรรายใหม่ อาจต้องการข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยีทางเลือกในแต่ละ
แบบเพียงเล็กน้อย ในขณะที่เกษตรกรผู้มีประสบการณ์แล้ว จะต้องการ
ข้อมูลที่มีรายละเอียดมากกว่า ในหมู่บ้านอาจมีเกษตรกรที่อ่านหนังสือไม่ออก
ดังนั้นต้องผลิตสื่อเฉพาะเพื่อให้เข้าใจถึงเรื่องเหล่านี้ได้

เคล็ดลับ...

ควรหาโอกาสทำงานร่วมกับบุคคล หรือองค์กรอื่นๆ ในพื้นที่ที่สัมภาระ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาอย่างยั่งยืน ผู้ค้า กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์

หักษะในการสื่อสารและดำเนินการประชุมกลุ่ม

4

หักษะในการลือสารและดำเนินการประชุมกลุ่ม

การที่จะทำงานร่วมกับเกษตรกรแบบเป็นภาคีหรือหันส่วนในการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตร ใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องฝึกฝนหักษะที่จำเป็นในการลือสาร และการดำเนินการประชุมกลุ่ม รวมถึงการวางแผน เป็นกลาง การแสดงออกโดยลักษณะท่าทางที่ดี การใช้คำนาม และการดำเนินการอภิปรายกลุ่ม

WS

ทำไมจึงต้องวางแผน “เป็นกลาง” ?

วิธีการตั้งค่ามานั้นจะไม่ผลต่อค่าตอบที่จะได้รับ ควรให้ความสนใจความคิดเห็นของเกษตรกรอย่างแท้จริง ไม่ควรจะใช้คำนำหน้าเพื่อให้เกษตรกรตอบค่าตามที่ผู้ฟังต้องการ

ตัวอย่างของ คำามนำ เช่น : “ เห็นด้วยไหมว่าพืชอาหารสัตว์พันธุ์นี้ดีเยี่ยมเลย ”

“ ข้อดีของพันธุ์นี้มีอะไรบ้าง ? ดูท่าทางจะต้านทานโรคได้ดีนะ ”

การ “ หลีกเลี่ยง ” คำามประภาพนี้ เพราะเป็นคำามที่บอกให้เกษตรกรทราบว่า คุณต้องการคำตอบแบบไหน หรือไม่ก็เป็นคำามที่จำกัด การตอบให้อ้อมในเรื่อง เลพะเจะจง

การแสดงออกของคุณก็มีส่วนในการตอบคำามของเกษตรกร เช่นกัน

ต้องแสดงให้เกษตรกรเห็นว่าคุณให้ความสำคัญต่อข้อคิดเห็นของเกษตรกร

ภาพถ่าย และภาพเขียนที่ใช้ประกอบในหนังสือเล่มนี้จะช่วยให้คุณเข้าใจ

ถึงการแสดงออกที่ดีได้มากขึ้น

คำตามแบบไหนที่ควรใช้ ?

พยายามใช้ คำตามปลายเปิด และตามด้วย คำตามเจาะลึก การใช้คำตามปลายเปิดช่วยให้เกษตรกรตอบคำถามได้อย่างอิสระ และเปิดใจ ส่วนคำถามที่เจาะลึกลงไปจะช่วยให้สามารถเข้าใจคำตอบของเกษตรกรได้อย่างลึกซึ้ง

ตัวอย่าง คำตามปลายเปิด (ป) และ คำตามเจาะลึก (จ) :

คุณคิดอย่างไรกับพันธุ์หญ้าเหล่านี้? (ป)

ผมชอบพันธุ์หญ้าที่มากที่สุด

ทำไมคุณถึงชอบหญ้าพันธุ์นี้มากกว่าพันธุ์อื่นๆ? (จ)

คือ...มันมีประโยชน์ และนุ่ม

ทำไมถึงชอบหญ้าใบเขียว และนุ่ม? (จ)

หญ้าพวงนี้ตัดง่ายและสัตว์ชอบกินพวงใบนุ่มๆ

มีอะไรอีกรสเปล่าที่ชอบเกี่ยวกับหญ้าพันธุ์นี้? (ป)

ช่วงแล้งพันธุ์อื่นๆแห้งเป็นลีน้ำตาลหมดแล้วแต่พันธุ์นี้ก็ยังเขียว

มีสิ่งไหนที่คุณไม่ชอบเกี่ยวกับหญ้าพันธุ์นี้บ้าง? (ป)

โดยทั่วไปแล้ว การใช้คำตามเจาะลึกเพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนนั้น ผู้ถามจะต้องถามเพิ่มเติมเพื่อที่จะได้เข้าใจประเด็นได้อย่างชัดเจน ควรหันมา向 คำตามเพื่อให้ได้ความกระจ่างชัด

คำตามปลายเปิดและคำตามเจาะลึกเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้เข้าใจถึง ความคิดเห็นและประสบการณ์ต่างๆของเกษตรกร อย่าคิดว่ารู้คำตอบแล้ว ควรจะถามคำตามเพื่อให้เกษตรกรได้อธิบาย

จะดำเนินการประชุมกลุ่มอย่างไร ?

ในการทำงานร่วมกับเกษตรกร จำเป็นต้องจัดการประชุมกับคนในหมู่บ้าน และกลุ่มเกษตรกรนำร่องหลายครั้ง ทักษะที่สำคัญนี้ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ และพัฒนาด้วย การฝึกฝน ข้อคิดต่อไปนี้จะช่วยให้เป็นผู้ดำเนินการประชุมได้ดีขึ้น:

- ยับยั้งบุคคลที่พยายามจะครอบงำการประชุม
- กระตุ้นให้เกษตรกรแสดงความคิดเห็นทุกๆ คน โดยเฉพาะคนที่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น
- ดำเนินการประชุมให้บรรลุวัตถุประสงค์การประชุม
- ควบคุมจังหวะในการประชุม เพื่อรักษาความสนใจของเกษตรกร ให้มีตลอดเวลา
- หยุดพักระหว่างการประชุมเพื่อให้เกษตรกรได้พูดคุยกันเพื่อผ่อนคลาย
- สรุปผลการประชุม

... อ่ายลีมิใช้คำรามเปิด และคำรามเจาลีก

การให้เกษตรกรเขียนความคิดเห็นลงบนบัตรคำ เลี้ยวนำมาวิเคราะห์ร่วมกันนั้น เป็นวิธีที่เป็นประโยชน์ในการประชุมร่วมกับเกษตรกร

การใช้บัตรคำในการวิเคราะห์แนวความคิด

งานสำรวจจะต้องมีการประชุมกับเกษตรกรซึ่งจะต้องบันทึกและพูดคุยกันเกี่ยวกับแนวคิดของเกษตรกรสามารถทำได้โดยใช้บัตรคำที่เกษตรกรเขียนแสดงความคิดเห็น หรือเจ้าหน้าที่อาจจะเขียนจากคำบอกของเกษตรกรลงบนแผ่นกระดาษที่ตัดเป็นชิ้นขนาดพอดี จะช่วยให้จัดเรียงแนวคิดที่คล้ายกันออกเป็นกลุ่มๆ ได้ง่าย ให้นำเสนอที่พยายามจะจัดเรียงแนวคิดที่คล้ายกันออกเป็นกลุ่มนี้จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายร่วมกัน และยังส่งผลมาถึงการสรุปหัวข้ออภิปรายอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

จะใช้บัตรคำในการวิเคราะห์แนวคิด ได้อย่างไร

- 1 ใน การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันทุกครั้งท้องเนื่องใจว่าเกษตรกรทุกคน เผื่อให้ข้อเสนอแนะ การสนับสนุน เช่น อะไรคือสาเหตุหลักที่ทำให้ผลผลิตของโคในหมู่บ้านต่ำ

2 กระตุ้นให้ทุกคนในที่ประชุมเสนอความคิดเห็น

3 เขียนความคิดเห็นแต่ละข้อลงบนบัตรคำเล็กน่าไปติดไว้กับผนัง

เพื่อให้ทุกคนมองเห็น ซึ่งจะช่วยให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ

4 เมื่อไหร่มีความคิดเห็นเพิ่มเติมแล้วให้จัดแนวคิดที่คล้ายกันไว้

ให้หมวดเดียวกัน โดยถามความคิดเห็นของเกษตรกรว่า

ควรจะจัดไว้ในกลุ่มเดียวกันหรือไม่ ควรใช้กระดาษสีอื่นในการเขียนหัวข้อ

จะช่วยให้การจัดหมวดหมู่ชัดเจนขึ้น

5 เมื่อแยกเป็นหมวดหมู่เรียบร้อยแล้ว ให้สรุปความคิดเห็นต่างๆและอภิปราย

แต่ละหัวข้อกับเกษตรกร

ต้องแน่ใจว่า

- เขียนตัวหนังสือขนาดใหญ่
- บัตรคำหนึ่ง แผ่นไม่ไม่ควรเขียนเกิน 2 บรรทัด

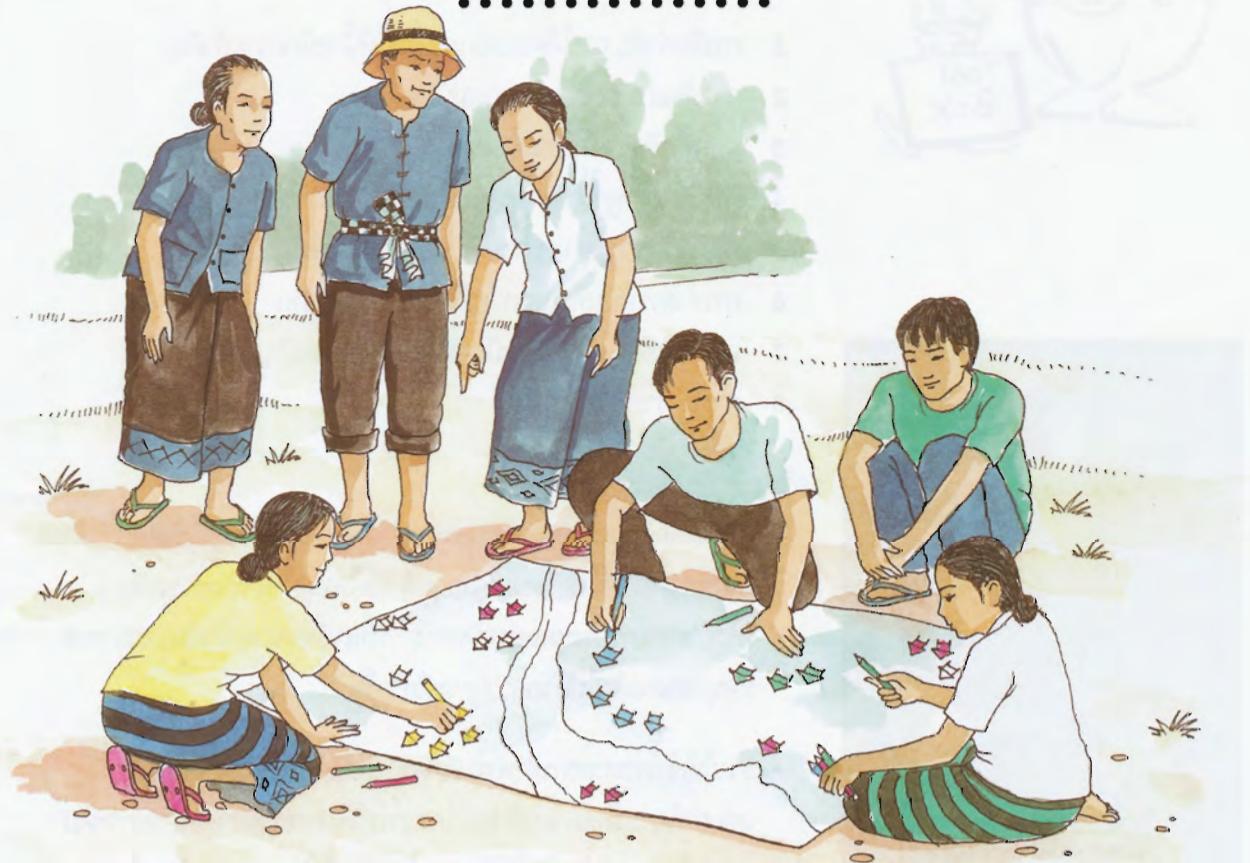
- ใช้เฉพาะคำหลักๆ ไม่ใช่เชิงเท็งประโยชน์
- บันปัตตรคำหนึ่งແພັນ ควรເສດຖາມຄົດເຫັນແດຍວ່າກ່ານນີ້

คำແນະນຳໃນການໃຊ້ບັດຮຳເພື່ອວິເຄາະທົກວາມຄົດເຫັນ

- ພຍາຍາມໃຊ້ກະດາບສື່ຕ່າງກັນພໍ່ເຢກປະກາທຂອງຜູ້ຮ່ວມອົບປາຍ ເຊັ່ນ
ໃຫ້ກະດາບສື່ຂາວກັບເກະຊາດຮັກຜູ້ເລື່ອງສັດກໍໄວ້ໃຊ້ເຂົ້ານ ໃນຂະນະທີ່ເກະຊາດຮັກ
ຜູ້ມີເລື່ອງສັດວົງໃຊ້ກະດາບສື່ເຫຼືອງ
- ຄ້າເປັນໄປໄດ້ ພຍາຍາມໃຫ້ເກະຊາດຮັກແຢກຄວາມຄົດເຫັນຕ່າງໆອອກເປົ້ນ
ແຕ່ລະປະກາທດ້ວຍຕານເວັງ
- ພຶ່ງຮະລຶກຄົງຂ້ອງຈຳກັດໃນການໃຊ້ກາຫາຂອງເກະຊາດຮັກດ້ວຍ

เครื่องมือ

5

๔. เครื่องมือ

ในการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรร่วมกับเกษตรกรนั้น มีเครื่องมือที่สำคัญที่จะนำมาใช้ได้ ซึ่งในที่นี้จะอธิบายถึงเครื่องมือเหล่านี้เพียงไม่กี่ตัว โดยจะพูดถึงเครื่องมือที่ใช้ประโยชน์ และเหมาะสมในหลายสถานการณ์ :

- 1 การจัดลำดับ การให้คะแนน และการให้น้ำหนักความสำคัญ
- 2 การเดินสำรวจสภาพรอบหมู่บ้าน
- 3 แผนที่ทรัพยากรในหมู่บ้าน
- 4 การวิเคราะห์ฐานะของครอบครัวเกษตรกรในหมู่บ้าน
- 5 ปฏิทินกิจกรรมต่างๆ การใช้แรงงาน ในแต่ละช่วงฤดูกาล
- 6 การทำตารางบันทึกเหตุการณ์ในอดีตของหมู่บ้าน
- 7 แผนภูมิเชื่อมโยงระหว่างปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 8 การวิเคราะห์ความชอบ

เครื่องมือเหล่านี้จะช่วย :

- ลดภาระการทำงาน ช่วยลดอุปสรรคทางสังคม และภาระตู้น้ำให้เกิดการเข้ามา มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของทุกกลุ่มสังคม ในหมู่บ้าน และช่วยเปลี่ยน บรรยากาศการประชุมอย่างเป็นทางการที่น่าเบื่อหน่าย มาเป็นบรรยากาศ ที่สนุกสนานเต็มไปด้วยความกระตือรือร้น
- ช่วยให้เข้าใจระบบการทำฟาร์มที่มีความ слับซับซ้อนได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไร ไม่ว่ามายาหมายหลักของโครงการคือการช่วยเกษตรกรรายеле ดับความเป็นอยู่ของเข้า ไม่ใช่เพียงแค่ต้องการเข้าใจระบบการทำฟาร์มของ

PH

เกษตรกรท่านนั้น เมื่อมีประสบการณ์จากการทำงานในพื้นที่แล้ว
อาจจะต้องมีการดัดแปลงเครื่องมือเหล่านี้ หรือ ต้องใช้เครื่องมืออื่น
เข้ามาช่วยเสริมให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์นั้นๆ

RR

คำแนะนำสำหรับเครื่องมือทุกชนิด... แจกจ่ายปากกากันแก่เกษตรกร!

ในการทำแผนที่ถ้าให้เกษตรกรเขียนเองตามที่คิด ทำให้รู้สึกมีอำนาจในการร่วมประชุม และช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงเป็นผลให้ได้แผนที่มีประโยชน์จริง

จดบันทึกประเด็นสำคัญต่างๆในการอภิปรายไว้เสมอ

ความสำคัญของการประชุมไม่ได้ว่ามาจากสิ่งที่ได้มาจากการใช้เครื่องมือเหล่านั้น เช่นแผนที่ ปฏิทินการเพาะปลูก แต่สิ่งที่ได้มาจากการใช้เครื่องมือเหล่านั้นอย่างแท้จริง คือ ความเข้าใจของทั้งเจ้าหน้าที่และเกษตรกรซึ่งเกิดจากการถอดเที่ยง บริบททางวิถีกัน ก่อนที่จะหยุดแต่ละกิจกรรมคราวให้ตัวแทนเกษตรกรสรุปผลของกิจกรรมนั้นให้กลุ่มฟัง

พยายามจับประเด็นที่แตกต่างของกลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน

คนในหมู่บ้านจะไม่เหมือนกันในทุกด้าน ด้วยความแตกต่างทางด้านเชื้อพันธุ์ บทบาทหญิงชาย และกลุ่มทางสังคมล่างผลถึงแนวคิดที่แตกต่างกันในหลายๆเรื่อง ควรจะมีการแบ่งเกษตรกรออกเป็นกลุ่มย่อยๆตามความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ

เม่าพันธุ์ เพศ หรือความแตกต่างทางด้านลักษณะ
แล้วขอให้แต่ละกลุ่มดำเนินการในกิจกรรมเดียวกันแต่เปลี่ยนออกตามกลุ่ม เช่น
ทุกกลุ่มแยกกันทำแผนที่หมู่บ้าน เท่านี้ก็ทำให้ทราบถึงความแตกต่างทางความคิด
ของเกษตรกรในหมู่บ้านได้ และเมื่อแต่ละกลุ่มนำผลงานที่ทำมารายงานในที่ประชุม
กลุ่มใหญ่จะช่วยให้เกิดการยกเลียง ปรึกษาหารือกันได้อย่างกว้างขวาง

พยายามกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

เครื่องมือทุกชนิดนั้นจะมีประโยชน์อย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อเกษตรกรทุกคนร่วมแสดง
ความคิดเห็นและเล่าถึงประสบการณ์ แต่ถ้าจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมมากเกินไป
เกษตรกรก็ไม่สามารถที่จะแสดงความคิดเห็นได้ทุกคน การใช้เครื่องมือแต่ละอย่าง
 เช่นการทำแผนที่ ทำปฏิทินการเพาะปลูก จำนวนสมาชิกที่ร่วมกิจกรรม ไม่ควรเกิน
 10 – 15 คน ถ้ามีสมาชิกจำนวนมาก ควรจะแบ่งผู้ที่มีความสนใจแบบเดียวกัน
 ออกเป็นกลุ่มย่อย แล้วดำเนินกิจกรรมต่างๆ อาจจะเป็นกิจกรรมเดียวกัน
 หรือต่างกิจกรรมก็ได้ เช่น อาจให้ทำแผนที่หมู่บ้านทุกกลุ่ม หรือ
 ให้กลุ่มหนึ่งทำแผนที่หมู่บ้าน อีกกลุ่มทำปฏิทินการเพาะปลูก

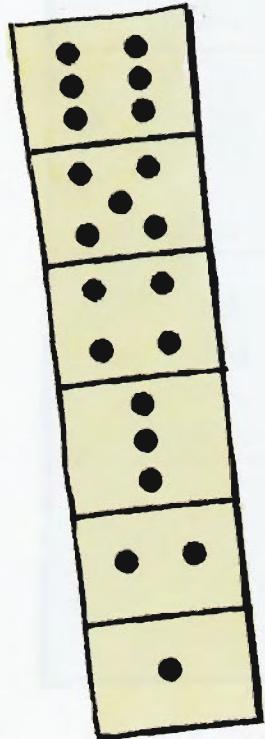

การจัดลำดับ การให้ค่าแนว และการให้น้ำหนักความสำคัญ

การทำความเข้าใจถึงความชอบของเกษตรกร เช่น เทคโนโลยีใดที่เกษตรกร
ชอบมากที่สุด เทคนิคอะไรฯ 3 อย่าง คือ “การจัดลำดับ” “การให้ค่าแนว” และ
“การให้น้ำหนักความสำคัญ”

การจัดลำดับทำอย่างไร

ถ้าทำงานกับเกษตรกรหลายรายในครัวเดียวกันหรือที่มีประโยชน์ต่อการจัดลำดับ
โดยขอให้เกษตรกรจัดเรียงลำดับตามความชอบ เริ่มจากสิ่งที่ชอบมากที่สุด
ตามด้วยสิ่งที่ชอบเป็นลำดับที่สอง และลำดับต่อๆมา เพื่อป้องกันความลับสน
อาจทำกระดาษสำหรับจัดลำดับดังตัวอย่างทางด้านขวา มือ แลกให้กับเกษตรกร

1		5		10
หากเลือก 1				
1		5		10
หากเลือก 2				
1		5		10
หากเลือก 3				
1		5		10
หากเลือก 4				
1		5		10
หากเลือก 5				
1		5		10
หากเลือก 6				

ให้เกษตรกรเลือกแต่ละช่องเพื่อใช้ในการจัดลำดับความพอใจ ในตัวอย่างนี้ มี 6 ทางเลือก และสี่เหลี่ยมที่มี 6 จุด หมายถึงสิ่งที่เกษตรกรพอใจสูงสุด วิธีการนี้ช่วยให้ทราบข้อมูลได้อย่างละเอียด เช่น อาจจะชี้ด้วยเส้นสีในกระดาษ ที่เจกให้ผู้ชาย ก็จะช่วยให้ทราบถึงความชอบที่แตกต่างกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย

ข้อเสียของวิธีการให้คะแนนที่มีอยู่สองอย่าง คือ

- 1 บางครั้งเกษตรกรอาจจะชอบสองอย่างเท่ากันแต่จำเป็นต้องเลือกว่าชอบอันไหนมากกว่า เพราะต้องจัดลำดับ และ
- 2 เป็นเพียงการจัดลำดับความชอบ เติบยกไม่ได้ถ้าแต่ละลำดับที่แตกต่างกันนี้ เกษตรกรชอบสิ่งหนึ่งมากน้อยกว่าอีกสิ่งหนึ่งสักเท่าใด

การให้คะแนนทำอย่างไร

การให้คะแนนจะป้อนโดยใช้เครื่องมือทำงานเก็บเกษตรกรเป็นรายบุคคล โดยขอให้เกษตรกร ให้คะแนนทางเลือกแต่ละอย่างตั้งแต่ 1 ถึง 10 “1” หมายถึงชอบน้อยที่สุด ในขณะที่ “10” คือ ชอบมากที่สุด

ข้อดีของวิธีนี้ คือ ทำให้ทราบว่าเกษตรกรชอบทางเลือกหนึ่งมากกว่าอีกทางเลือกหนึ่ง มากน้อยเพียงใด ข้อเสียคือ ถ้าเกษตรกรเกรงใจเจ้าหน้าที่ก็จะให้คะแนนแต่ละทางเลือกเท่าๆ กัน

การให้คะแนนสามารถใช้กับกลุ่มเกษตรกรได้ด้วยโดยวิธีแจกแ芬กระดาษ

ACTIVITY OR INCOME SOURCE	LABOUR ALLOCATION											
	JAN FEB	MAR APR	MAY JUN	JUL AUG	SEP OCT	OCT NOV	DEC					
SAGING												
MAIZE												
GABI												
CAMOTE												
SQUASH												
BAKA												

สำหรับให้ค่าเหนื่อยดังตัวอย่างทางด้านข้างมีอยู่กับเกษตรกรแต่ละราย
และสามารถทำแบบสืบสานเพื่อให้เข้าใจถึงความคิดเห็นที่แตกต่างกันของเกษตรกรต่างกลุ่ม
เช่นระหว่างผู้หญิง กับผู้ชาย

การให้น้ำหนักความสำคัญทำอย่างไร

การให้น้ำหนักความสำคัญจะมีประโยชน์เมื่อทำงานกับเกษตรกรเป็นรายบุคคล
วิธีการคือ อาจจะให้มูลค่าข้าวโพด หรือก้อนหินกับเกษตรกรในจำนวนที่แน่นอนเพื่อใช้
สำหรับนับ เช่น ให้มูลค่าข้าวโพด 50 เมล็ด และให้เกษตรกรวางแผนเมล็ดข้าวโพดนี้
ลงบนตารางที่ทำไว้ให้ตรงกับทางเลือกแต่ละทาง สิ่งที่เห็นสำคัญที่สุดก็ให้วางเมล็ด
ลงไปมากที่สุด

การเดินสำรวจรอบหมู่บ้าน

ก่อนที่จะเริ่มทำงานในหมู่บ้านใหม่ จำเป็นต้องทราบถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ ระบบการท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหา และโอกาสที่มีในหมู่บ้านนั้นๆ การเดินสำรวจรอบๆ หมู่บ้านจะช่วยให้มองเห็นสิ่งเหล่านี้ได้อย่างรวดเร็ว การมีที่เนื้อที่阔 ความเข้าใจถึงสภาพหมู่บ้านจะช่วยในการดำเนินการวิเคราะห์ปัญหา แบบเกษตรกรรมมีส่วนร่วม

วิธีการเดินสำรวจหมู่บ้านทำได้อย่างไร

ขอให้เกษตรกรสักคน หรือสองคนช่วยพาเดินรอบหมู่บ้านให้เก็บเรื่องคลุมทั้ง ระบบการเกษตร แหล่งทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ในขณะเดินไปนั่งพักเบรก ได้ดีปกติ หรือคนนำเสน่ห์สักกึ่งหด และถามเกษตรกรเกี่ยวกับข้อข้องใจนั้น ผู้นำเกษตรกรอาจตอบแล้ว ให้ใช้ค่าตามจะลีกอลังเปาในคำตอบนั้นและปรับเปลี่ยน

กับประสบการณ์ที่ฝ่ามามากจากหมู่บ้านอื่น แต่ในการเดินสำรวจหมู่บ้านนี้ อาจจะได้รับทราบเรื่องเกี่ยวกับหมู่บ้านในมุมมองที่จำกัด เพราะคุยกับเกษตรกรเพียงไม่กี่คน ดังนั้นควรนำเรื่องที่สนใจซึ่งพูดเห็นในระหว่างเดินสำรวจหมู่บ้านมาตรวจสอบอีกครั้น การวิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรมส่วนร่วมกับเกษตรกรกลุ่มใหญ่ในหมู่บ้าน

NR

ข้อแนะนำ . . .

- เชิญเกษตรกรจากกลุ่มที่แตกต่างกันในหมู่บ้านมาร่วมในการเดินสำรวจหมู่บ้าน วิธีนี้จะช่วยให้ได้รับทราบเรื่องของหมู่บ้านในมุมมองที่กว้างขึ้น
- ถ้ามีเจ้าหน้าที่สองคน ควรจะแยกการสำรวจหมู่บ้านออกเป็นสองกลุ่ม คนหนึ่งไปกับผู้หญิง ส่วนอีกคนไปกับผู้ชาย

การทำแผนที่ทรัพยากรในหมู่บ้าน

การทำแผนที่ทรัพยากรของหมู่บ้านแสดงถึงลักษณะภูมิศาสตร์ และแหล่งทรัพยากร ต่างๆ ที่เกษตรเท็นว่าสำคัญในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่แล้วจะใช้เป็นกิจกรรมแรกในการ วิเคราะห์ปัญหาแบบเกษตรกรรมส่วนร่วม เพราะการทำแผนที่เป็นเรื่องใกล้ตัวที่ทุกคน ทราบทำให้เกิดความมั่นใจที่จะแสดงความคิดเห็นและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ เป็นการเริ่มต้นที่ทำให้ทุกคนกิดความคุ้นเคยไม่ประหม่าที่จะแสดงความคิดเห็น ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

การทำแผนที่ทรัพยากรของหมู่บ้านทำอย่างไร

ขอให้เกษตรกรวัดลิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับหมู่บ้านและทรัพยากรในหมู่บ้านที่เกษตรกร เท็นว่าสำคัญลงไป โดยทั่วไปแล้วเกษตรกรจะวัดลิ่งต่างๆ เช่น ขอบเขตของหมู่บ้าน ถนน บ้าน แม่น้ำ โรงเรียน และสถานที่สาธารณะต่างๆ

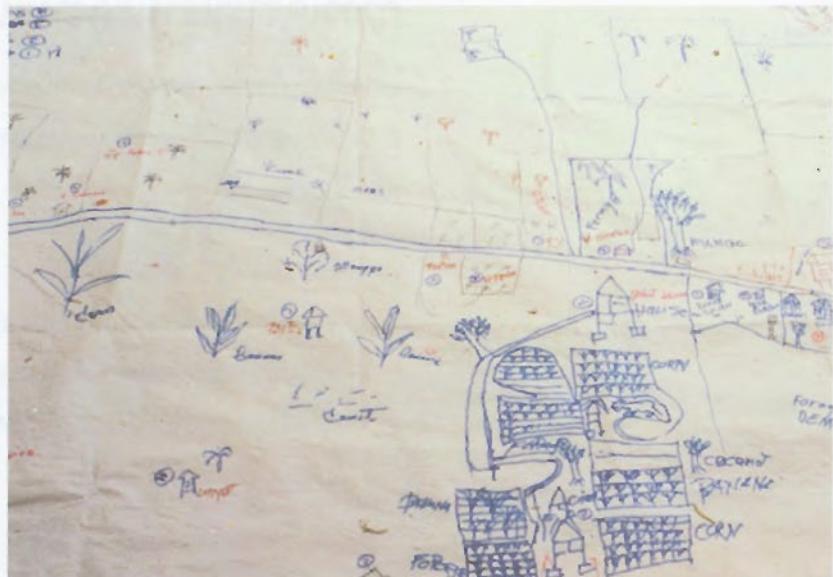
ทางที่ดีควรจะเน้นนำให้เกษตรกรลากเลื่อนขอบเขตของหมู่บ้านก่อน เพราะในบางครั้ง
เกษตรกรจะเริ่มด้วยการลงรายละเอียดต่างๆ ก่อน ทำให้ใช้พื้นที่ในระบบมาก
ไม่สามารถรายละเอียดได้ทั้งหมด เพราะจะเกินกระดาษออกไป
กระตุ้นให้เกษตรกรรู้ว่าพื้นที่จากธรรมชาติและที่เกิดจากการทำการทำเกษตรฯ
 เช่น พื้นที่ปลูกพืช พื้นที่เลี้ยงสัตว์ ป่าไม้ และป่าเลี้ยงปลา

ต้องแน่ใจว่า...

- เกษตรกรเป็นผู้รู้ดีแผนที่เอง ไม่ใช่เจ้าหน้าที่วางแผน
 เพราะควรจะมาจากความเข้าใจของเขาว่าไม่ใช่ของเจ้าหน้าที่
- ไม่ควรมีใครครอบน้ำในการวางแผนที่นั่นเพียงคนเดียว โดยปกติแล้วผู้รู้ดีหมู่บ้าน
 มักจะเป็นผู้รู้ดีแผนที่นั่น เจ้าหน้าที่ควรจะกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุม
 คนอื่นๆ เข้ามาช่วยาด! หลังจากนั้นไม่นานจะเห็นว่ามีคนอื่นเข้ามามช่วยกันวางแผน

TP

TP

การวิเคราะห์ฐานความเป็นอยู่ของเกษตรกร

ในแต่ละหมู่บ้านจะมีความแตกต่างทางด้านความเป็นอยู่ของผู้คนบางคนมีฐานะก้างส่วนอีกกลุ่มอาจจะมีฐานะที่ดีกว่า การวิเคราะห์ฐานความเป็นอยู่ของเกษตรกรเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้

- รู้ถึงกลุ่มที่มีฐานะดีในหมู่บ้าน
- บอกได้วาเกษตรกรคนไหนอยู่ในกลุ่มยากจน หรือกลุ่มที่มีฐานะดีกว่า
- เข้าใจลักษณะของเกษตรกรแต่ละกลุ่ม
- เข้าใจถึงสาเหตุว่าทำไมบางกลุ่มในหมู่บ้านมีฐานะยากจน ให้ rationale ที่อีกกลุ่มมีฐานะที่ดีกว่า

ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรจะช่วยให้สามารถตั้งเป้าหมายของกิจกรรม ที่จะใช้กับแต่ละกลุ่มในหมู่บ้านได้ (เช่น การนำเทคโนโลยีที่ช่วยในการปรับปรุง การเลี้ยงสัตว์ใหญ่ไปใช้กับเกษตรกร ในกลุ่มยากจนนั้นจะไม่เกิดประโยชน์ ถ้าเกษตรกรในกลุ่มนี้เลี้ยงเฉพาะสัตว์เล็ก)

พึงระลึกไว้เสมอว่าผลจากการวิเคราะห์ฐานะความเป็นอยู่ไม่สามารถระบุได้ว่า มีเกษตรกรที่ยากจนในหมู่บ้านหนึ่งมากกว่าอีกหมู่บ้านหนึ่ง เพราะคำจำกัดความของคำว่าฐานะยากจน หรือรายได้แต่ละหมู่บ้านจะมีความแตกต่างกันออกไป

PH

การวิเคราะห์ฐานะทำอย่างไร

สามารถเกษตรกรถึงลิ่งเหล่านี้:

- 1 ถ้าแบ่งคนในหมู่บ้านตามฐานะความเป็นอยู่จะมีกลุ่มที่แตกต่างกันหรือไม่
ถ้ามีจะอธิบายถึงแต่ละกลุ่มได้อย่างไร เช่น เกษตรกรอาจจะน้อยกว่า ถ้าแบ่งกลุ่มตามฐานะจะมีอยู่ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มยากจน (ซึ่งขาดแคลนอาหารทุกปี)
กลุ่มฐานะปานกลาง (ขาดแคลนอาหารเป็นบางครั้ง) และกลุ่มฐานะดี
(มีอาหารเพียงพอทุกปี และอาจมีเหลือเก็บในบางปี)
- 2 วิธีการที่จะจัดแต่ละครอบครัวลงในแต่ละกลุ่มอาจทำได้โดยขอให้เกษตรกร
ระบายน้ำบ้านในแผนที่ให้แต่ละกลุ่มฐานะมีลักษณะที่แตกต่างกัน
บ้านไหนยากจนก็ระบายน้ำหนึ่ง ฐานะปานกลางก็อีกสีหนึ่ง
การจัดครอบครัวต่างๆให้อยู่ในกลุ่มที่เหมาะสมนั้น บางครั้งอาจทำได้ยาก
และถ้าทำการจัดกลุ่มในที่ประชุมใหญ่ๆ อาจทำให้เกิดความขัดแย้ง
วิธีการที่ดีคือจัดกลุ่มในการประชุมกลุ่มเล็กๆแล้วจึงรายงานผลต่อที่
ประชุมใหญ่ของหมู่บ้านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

NR

- 3 ในการอธิบายลักษณะเด่นๆของแต่ละกลุ่มนั้น อาจอธิบายถึงแรงงานที่มีในครอบครัว พื้นที่ที่นาลุ่มที่ถือครองอยู่ การรู้หนังสือดังต่อไปนี้ในตารางหน้าถัดไป
- 4 วิเคราะห์ถึงสาเหตุว่าทำไมบางครอบครัวมีฐานะยากจนในขณะที่บางครอบครัวมีฐานะที่ดีกว่า ตัวอย่าง เช่น ครอบครัวที่มีฐานะดีกว่าอาจจะเป็นครอบครัวที่มีจักรภานเงมหาบ้านมีก้อนทำให้มีโอกาสเลือกพืชที่มีคุณค่า ส่วนครอบครัวที่มีฐานะยากจนอาจเป็นหญิงแม้ยที่มีแรงงานในครอบครัวน้อย

ตัวอย่างผลการวิเคราะห์ฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกร

กลุ่มฐานะยากจน (ขาดแคลนอาหารทุกปี) เกษตรกร 18 ราย	กลุ่มฐานะปานกลาง (ขาดแคลนอาหารเป็นบางครั้ง) เกษตรกร 35 ราย	กลุ่มฐานะดี (มีอาหารเพียงพอตลอดปี) เกษตรกร 16 ราย
<ul style="list-style-type: none"> • ขาดแคลนข้าวทุกปี • ไม่มีพื้นที่สูงปลูกข้าว • เลี้ยงแค่ ไก่กับเป็ด • ไม่มีเงินซื้อสัตว์มาทดแทนผ้าตัวที่เลี้ยงอยู่ตายไป • บ้านทรุดโทรม • เพียงเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านเมื่อเร็วๆ นี้ • ต้องขายแรงงานทำให้ขาดแรงงานสำหรับทำฟาร์มของตนเอง • ไม่มีเงินเทื้อขายรักษาโรคต้องขอยืมข้าวทุกปี และมีปัญหาในการจ่ายหนี้คืน 	<ul style="list-style-type: none"> • มีข้าวพอเพียง และเหลือเก็บในบางปี • มีที่ดินห้อยกว่ากลุ่มฐานะดี • มีจำนวนลัตต์ว์เลี้ยงน้อยกว่ากลุ่มฐานะดี • มีเงินซื้อสัตว์มาทดแทนผ้าตัวที่ตายไป • บ้านไม่ได้ชำรุดเสื่อมโทรม • ทำกิจกรรมหลายอย่างเพื่อหารายได้ • ทอดผ้าขาวมีการแลกเปลี่ยนแรงงาน 	<ul style="list-style-type: none"> • มีข้าวเหลือเก็บทุกปี มีทั้งนาลุ่ม นาดอน • เลี้ยงสุกร ไก่ เป็ด โค หรือกระปือ เพื่อขาย • สามารถซื้อสัตว์ทดแทนตัวที่ตายไปได้ • บ้านมั่นคงแข็งแรง • มีเงินเหลือ • มีการศึกษา • รู้วิธีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเป็นอย่างดี • เป็นผู้เข้ามาตั้งรกรากเป็นกลุ่มแรกในหมู่บ้าน จึงได้เลือกทำที่ดินที่ดีที่สุดก่อน

การบันทึกประวัติ

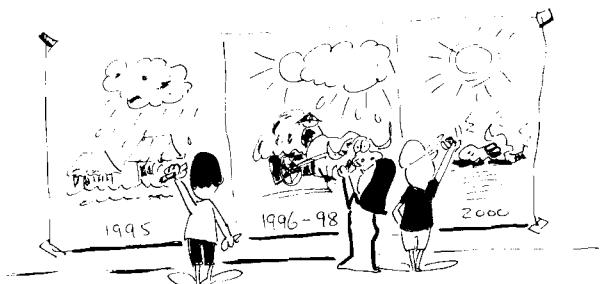
ระบบการทำฟาร์มของเกษตรกรรายย่อยส่วนมากจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นมือครุภักดีป้ายเมืองในหมู่บ้านล้วนที่เก็บเป็นพี้ยงแคลิส์ที่เกษตรกรทำอยู่ในขณะนั้น การจัดทำตารางประวัติความเป็นมาหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของหมู่บ้าน จะช่วยให้เข้าใจถึงทิศทางของระบบการทำฟาร์มนั้นและทราบถึงปัญหาหลักที่เกิดขึ้น

การทำตารางบันทึกประวัติทำอย่างไร

- 1 ทำตารางที่มีระยะเวลาอยู่่ແղນบสนุด
- 2 เขียนระยะเวลาของปฏิทินโดยถามเกษตรกรว่าสามารถจำเหตุการณ์ ในหมู่บ้านย้อนหลังกลับไปได้มากเท่าใด และใช้จุดนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของ การทำตารางบันทึกประวัติ จากนั้นถามเกษตรกรถึงเหตุการณ์หลักๆที่เกิดขึ้น ในหมู่บ้านนับจากเวลานั้นมา เท่าที่เกษตรกรจำได้ (เช่น เหตุการณ์น้ำท่วม ครั้งใหญ่ หรือการสร้างโรงเรือน)

ถ้าเกษตรกรสามารถดำเนินการที่เกิดเหตุการณ์เหล่านี้ได้ให้เขียนเป็นแบบสุ่ดของตาราง

- 3 พูดคุยกับเกษตรกรในปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้าน และระบบการทำเกษตร ตั้งแต่ช่วงเวลาที่เป็นจุดเริ่มต้นของการบันทึก ปัจจัยเหล่านี้อาจเป็น จำนวนประชากร ผลผลิตข้าว การขาดแคลนอาหาร และจำนวน โคร บันทึกปัจจัยเหล่านี้ลงในคอลัมน์แรกของตาราง
- 4 ขอให้เกษตรกรแสดงให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปตามเวลาอย่างไรบ้าง โดยใช้วิธีการให้คำแนะนำ และการให้คำอธิบายความสำคัญ
- 5 เมื่อเสร็จสมบูรณ์ตามขั้นตอนแล้ว ให้เกษตรกรคนหนึ่งเป็นตัวแทนสรุปการทำตารางบันทึกประวัติให้กลุ่มฟัง การกระตุ้นให้เกษตรกรพูดคุยกันด้วยการทำตารางบันทึกเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านนี้ จะช่วยให้เข้าใจภูมิหลังในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของเกษตรกรได้ดีขึ้น ควรจดประเด็นหลักๆ ของการอภิปรายไว้

การทำปฏิทินฤดูกาล

ปัญหาของเกษตรกรมักจะเกิดเฉพาะในแต่ละช่วงเวลาของปี (เช่น การขาดแคลนอาหารสัตว์ในช่วงแห้งแล้ง)

การทำปฏิทินฤดูกาลเป็นวิธีการง่ายๆ ที่จะช่วยให้เข้าใจถึงความสำคัญของแต่ละกิจกรรม ปัญหาที่เกิดขึ้น หรือทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละช่วงฤดูกาล ได้ดีขึ้น

การทำปฏิทินฤดูกาลทำอย่างไร

- 1 ทำการงโดยมีส่วนบุคคลของตารางเป็นเดือนต่างๆ ต้องแน่ใจว่า เกี่ยวกับเดือนต่างๆ ถูกต้องตามความนิยมของท้องถิ่น เช่น ในบางพื้นที่อาจหับเดือนแบบไทย คือ หับเป็นเดือนอ้าย เดือนยี่ ต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันกับเกษตรกรก่อน

2 เจ้าหน้าที่ และเกษตรกรช่วยกันกำหนดว่ากิจกรรม ปั่นหา และทรัพยากรที่สำคัญใดบ้างที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล (เช่น การขาดแคลน แรงงาน wang ของ การปลูกพืช การเมืองอาหาร และการเกิดโรคในสัตว์) เขียนสิ่งต่างๆเหล่านี้เป็นคอลัมน์แรกของตาราง

3 ขอให้เกษตรกรอธิบายว่าสิ่งต่างๆเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในแต่ละฤดูตลอดปี เกษตรกรสามารถทำได้โดย

- ขึดเส้นตามช่องตารางว่าแต่ละเหตุการณ์เกิดในช่วงใดของปีนั้น (เช่น ช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิตพืช) หรือ
- ให้คะแนน หรือให้น้ำหนักความสำคัญของแต่ละเหตุการณ์ในแต่ละเดือน (เช่น ความรุนแรงของการเกิดโรคสัตว์ในแต่ละเดือน)

PH

แผนภูมิความเชื่อมโยงระหว่างปัญหาและสาเหตุ

เป็นเครื่องมือในการทำสาเหตุของปัญหา แยกให้เห็นการเชื่อมโยงของแต่ละปัญหา เข้าใจถึงกลไกที่เกษตรกรใช้มีส่วนร่วมกับปัญหา และทำให้ทราบแนวทางว่า จะนำสิ่งใหม่ๆ ที่อาจช่วยแก้ปัญหาให้เกษตรกรได้เข้ามายังจุดใด

จะทำแผนภูมิการเชื่อมโยงระหว่างปัญหาและสาเหตุอย่างไร

หลังจากคนในหมู่บ้านได้ท่องเที่ยวนักเรียนปัญหาหลักที่จะนำไปสู่การทำอันตรายต่อชีวิตทางเดินหายใจ (เช่น “สัตว์-dom และอ่อนแอ ”) เขียนปัญหานี้ลงบนแผ่นกระดาษ แล้วติดไว้ตรงกลางของกระดาษ (ดังแผนผังขั้นตอนที่ 1 ในหน้า 100)

วิธีการที่จะทำให้เข้าใจปัญหานี้ดีขึ้นทำโดย:

- 1 ถามเกษตรกรในกลุ่มนี้ว่าสาเหตุของปัญหานี้คืออะไร
- 2 เรียนสาเหตุที่เดลคนบอกมาลงบนแผ่นกระดาษ แบ่งกระดาษเดลและแผ่นบนปัญหาที่เกิดขึ้น พัฒนาทั้งเรียนลูกครศ เพื่อแสดงความเชื่อมโยงของปัญหา และสาเหตุ (หรือ เชื่อมโยงกับสาเหตุอื่นหรือไม่)
- 3 ถามกลุ่มอีกว่ามีสาเหตุอื่นอีกหรือไม่ เรียนผังแสดงสาเหตุของปัญหานั้น (ดังแผนผัง ขั้นตอนที่ 2 ในหน้า 101)
- 4 ถามเกษตรกรถึงผลที่เกิดจากปัญหานี้
- 5 เรียนผลที่เกิดจากปัญหานี้จากทุกความคิดเห็นลงบนแผ่นกระดาษ ความเห็นเหล่านี้ແนน ติดกระดาษเหล่านี้ไว้ด้านใต้ของปัญหา เรียนลูกครศแสดงความเชื่อมโยงระหว่างปัญหา และผลที่เกิดขึ้น (หรือความเชื่อมโยงระหว่างผลที่เกิดแต่ละอย่าง)
- 6 ถามถึงผลที่เกิดจากปัญหานั้นๆต่อ และเรียนผังเชื่อมโยงผลที่เกิดจากปัญหานั้น ที่ด้านใต้ของปัญหา (ดังผัง ขั้นตอนที่ 3 ในหน้า 102)
- 7 ขอให้เกษตรกรแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุทั้งหมดและถามด้วยว่า เคยทำวิธีใดที่ช่วยลดปัญหานั้นลงได้บ้าง เช่นวิธีการต่อสู้กับปัญหา (ดังแผนผัง ขั้นตอนที่ 4 ในหน้า 103)
- 8 เกษตรกรแลเจ้าหน้าที่ช่วยกันคิดถึงวิธีการที่จะนำมาใช้ในการช่วยแก้ปัญหาหลักที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน (ดังแผนผังขั้นตอนที่ 5 ในหน้า 104)

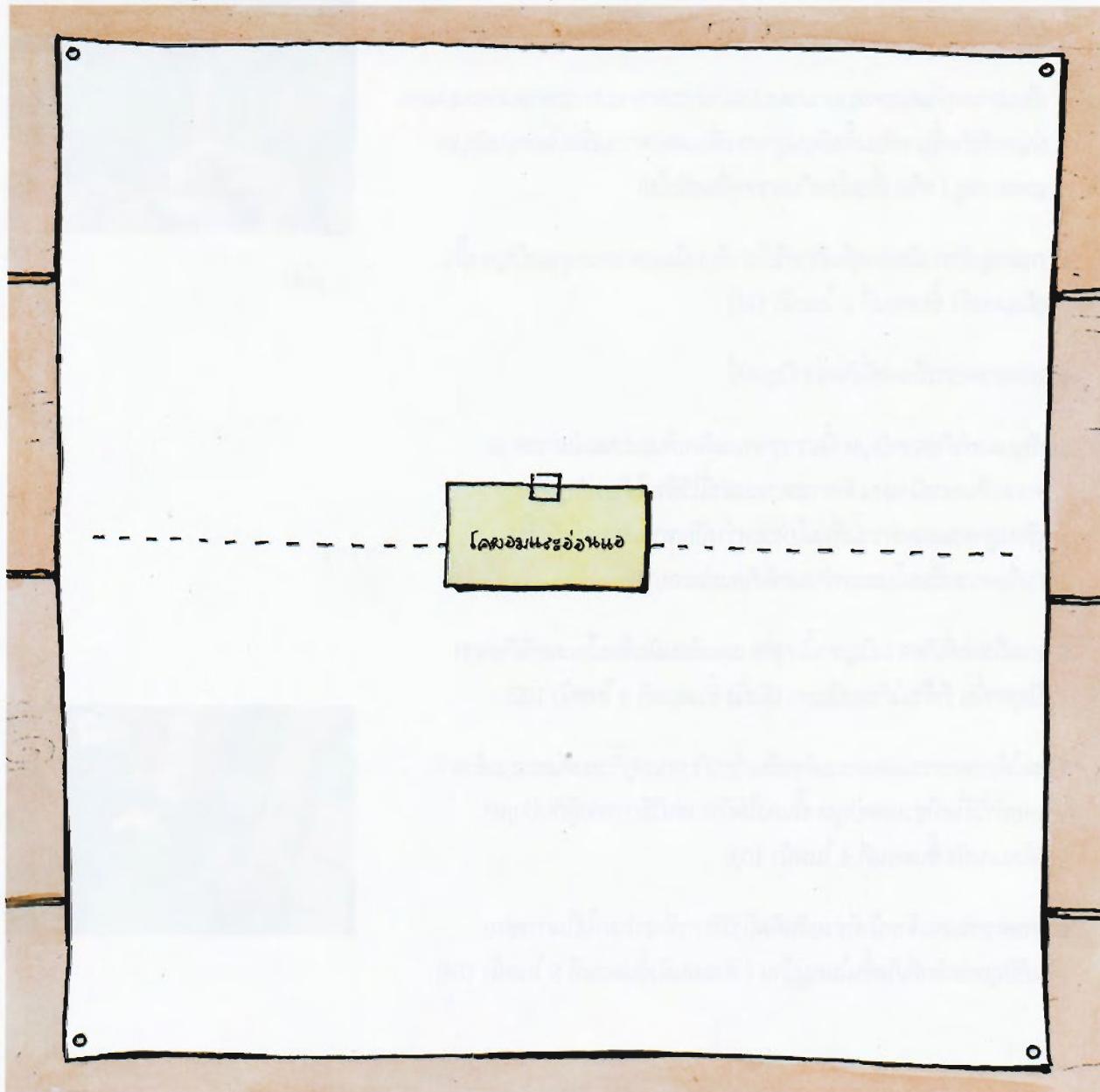

PH

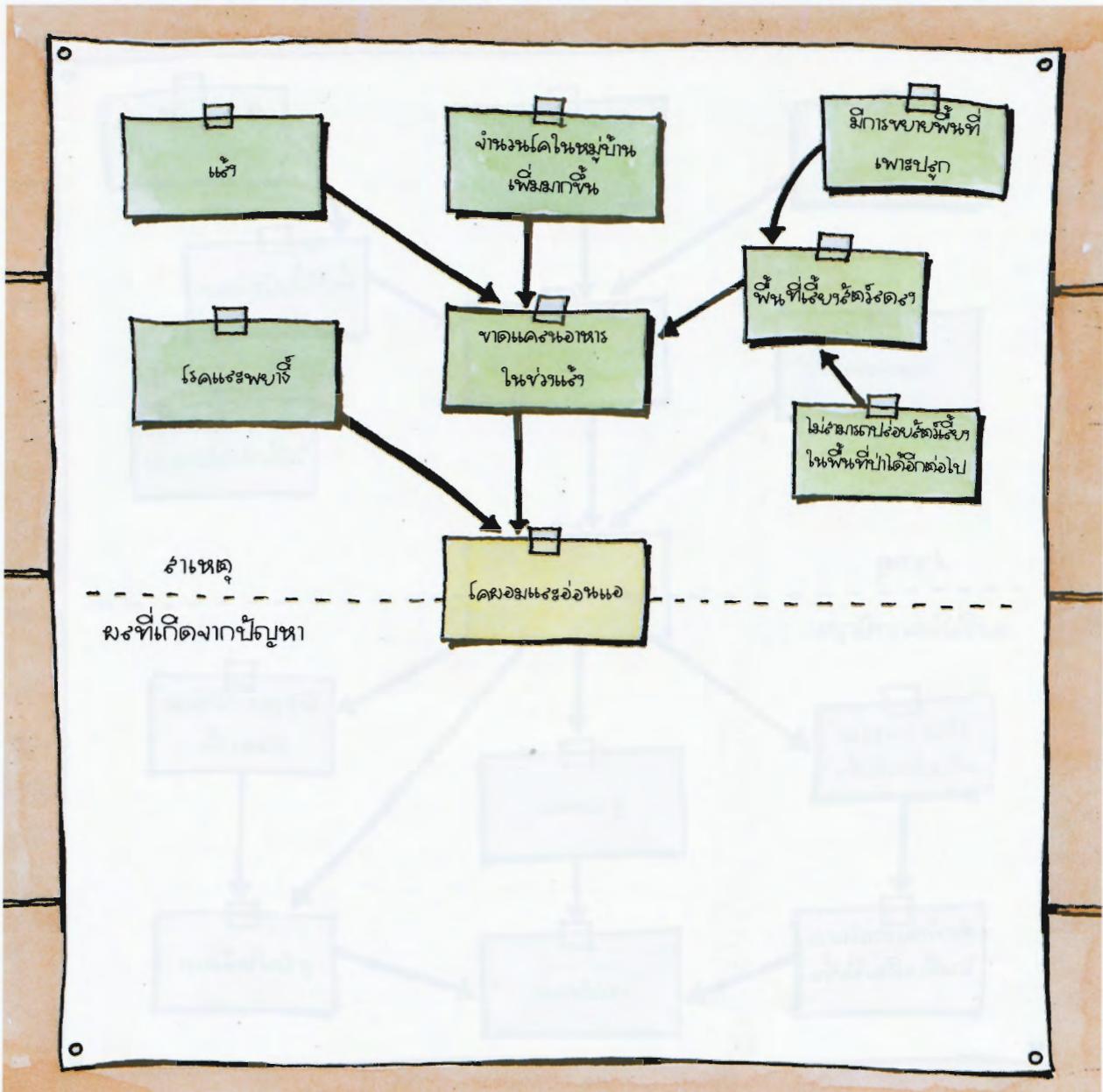

PH

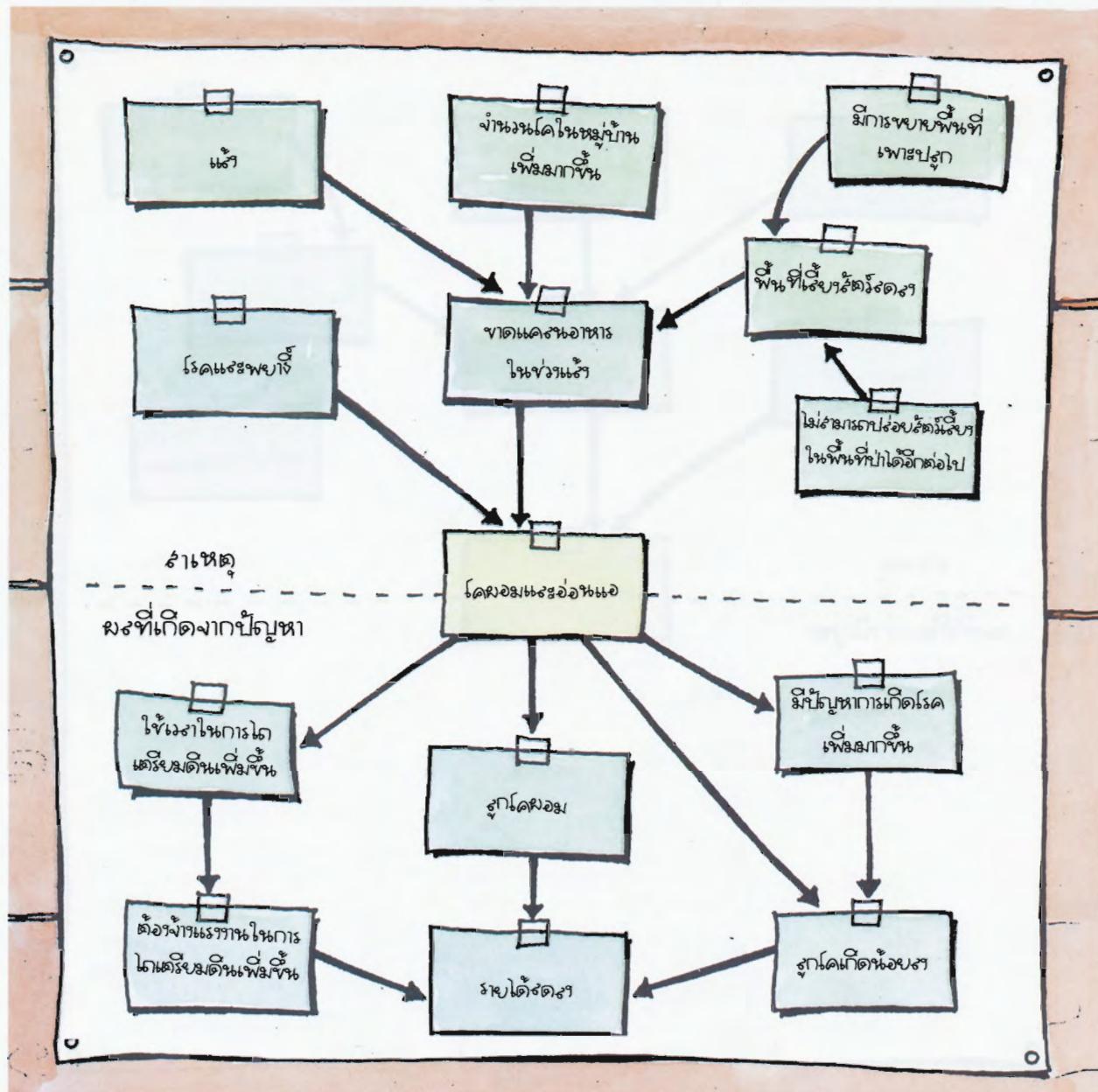
แผนภูมิเชื่อมโยงระหว่างปัญหา และสาเหตุของปัญหา (ขั้นตอนที่ 1) ปัญหาหลักคืออะไร

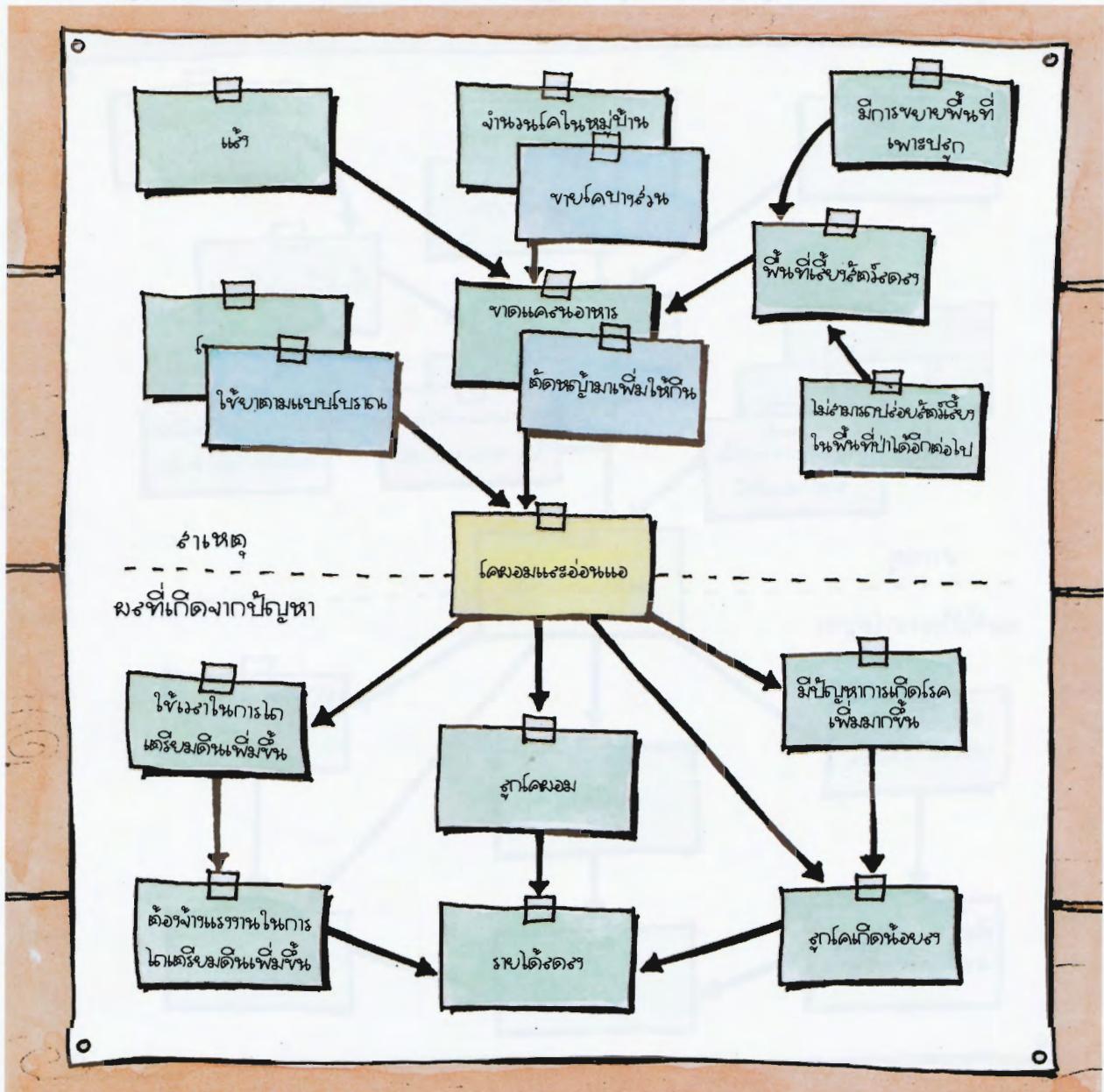
แผนภูมิเชื่อมโยงระหว่างปัญหา และสาเหตุของปัญหา (ขั้นตอนที่ 2) อะไรเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหา

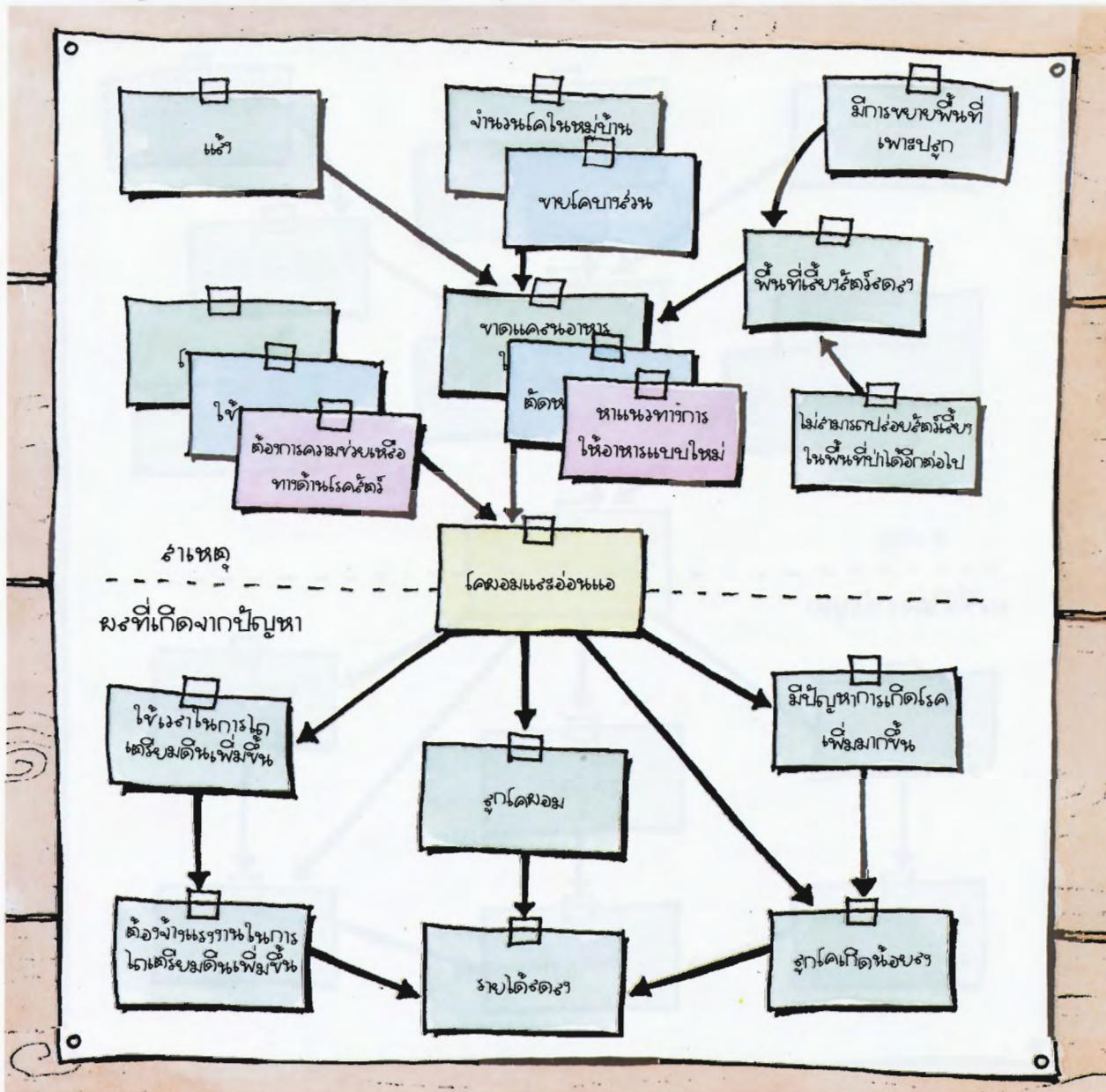
แผนภูมิเชื่อมโยงระหว่างปัญหา และสาเหตุของปัญหา (ขั้นตอนที่ 3) ผลที่เกิดจากปัญหานี้มีอะไรบ้าง

แผนภูมิเชื่อมโยงระหว่างปัญหา และสาเหตุของปัญหา (ขั้นตอนที่ 4) เกษตรกรมีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร

แผนภูมิเชื่อมโยงระหว่างปัญหา และสาเหตุของปัญหา (ขั้นตอนที่ 5) เราจะแก้ไขปัญหาหลักอย่างไร

การวิเคราะห์ความชอบ

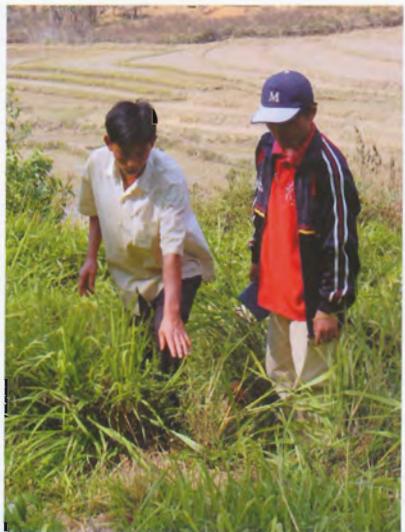
ในการทดสอบคัดเลือกเทคโนโลยีร่วมกับเกษตรกรนั้นเราต้องการทราบว่าทางเลือกใดที่เกษตรกรเลือก และทำไม่ถึงเลือก บางที่ดูเหมือนจะพอทราบบ้างแล้วจากการติดตามประเมินผลโดยการเข้าไปปะยิ่มยีบเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ

ในช่วงท้ายของการประเมินเทคโนโลยี (เช่น ช่วงท้ายของช่วงการปลูกพืช)
อาจจะต้องทำการประเมินผลความชอบของเกษตรกรอย่างเป็นทางการเพื่อใช้ในการ
วิเคราะห์และบันทึกผลไว้ เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน คือ “การวิเคราะห์ความชอบ”

ทำการวิเคราะห์ความชอบอย่างไร

ขั้นตอนการวิเคราะห์ความชอบ มี 2 ขั้นตอน:

- 1 เก็บข้อมูลจากเกษตรกรแต่ละราย และ
- 2 วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับเกษตรกรกลุ่มๆ กันนำ

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรแต่ละคน
สอบถามจากเกษตรกรในกลุ่มนำร่อง:

- 1 จัดทำตารางดังตัวอย่างในหน้าต่อไป
- 2 เขียนรายชื่อเทคโนโลยีที่เกษตรกรทดลองในตาราง
- 3 ให้เกษตรกรช่วยบางสิ่งที่ใช้ในการให้น้ำ嫩根ความลำคัญ เช่น อาจใช้เมล็ดข้าวโพด หรือก้อนหิน (โดยปกติจะใช้ 50 เมล็ด หรือ 50 ก้อน)
- 4 สรุปผลที่ได้จากการให้น้ำ嫩根ความลำคัญ และสามารถย้ายกับเกษตรกรอีกครั้ง ว่าถูกต้องหรือไม่
- 5 ถามเกษตรกรเกี่ยวกับสิ่งที่เกษตรกรชอบมากที่สุด โดยใช้คำถามเปิดและคำถามเจาะลึก เช่น ทำไม่งงชอบที่ใดในสิ่งที่เลือกนี้ แล้วบันทึกคำตอบลงในช่องเกณฑ์ลับ
- 6 ถามเกษตรกรถึงลักษณะที่ไม่ชอบในสิ่งที่เลือกนี้ แล้วบันทึกคำตอบลงในช่องเกณฑ์ลับ
- 7 ถามเกี่ยวกับทางเลือกอื่นโดยใช้คำถามแบบเดียวกันนี้ สรุปเกณฑ์บวก และเกณฑ์ลบอย่างคร่าวๆ และขอให้เกษตรกรยืนยันอีกครั้งเพื่อสอบถามข้อถกเถียงที่อาจมี

ข้อมูลนี้จะทำให้ทราบได้ว่าเทคโนโลยีใหม่มีแนวโน้มว่าจะช่วยแก้ปัญหาให้เกษตรกรได้ และยังช่วยให้เกิดเงินทุนที่เกษตรกรใช้ในการเลือกเทคโนโลยีทั้งทางบวก และทางลบ

ตารางแบบจ่ายๆที่ใช้ในการประเมินพันธุ์หญ้า 5 ชนิด

ชื่อเกษตรกร: นางรัชฎา ชัยบาดา		วันที่: 11 มิถุนายน 2545 สัมภาษณ์:		ปานั่ง กาญจน์ดา	
การให้น้ำหนัก ความสำคัญ	เทคโนโลยีทางเลือก				
	ดี	ปานกลาง	ก็จะดี	พอใช้	ไม่ดี
3	6	20	2	19	
เกษตรบวก	ใบหญ้า ผึ้งตัวเดียว	บัวเจี๊ยะในช่วงแล้ง	ใบหญ้าตัวเดียวทั่วทุกฤดู	ตัวเดียว	ใบหญ้าตัวเดียว
เกษตรลบ	ช่อดอกไม้บาน ใบหญ้าตัวเดียว		ช่อดอกไม้บาน ใบหญ้าตัวเดียว		ช่อดอกไม้บาน ใบหญ้าตัวเดียว

NR

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ผลร่วมกับกลุ่มเกษตรกรนำร่อง
สรุปผลจากการให้น้ำหนักความสำคัญ (ดังตัวอย่างในหน้าต่อไป)
แล้วนำเสนอในที่ประชุมกลุ่มนาร่อง จากตัวอย่าง ต้อง:

- 1 อธิบายผลที่ได้ดังนี้: มีเกษตรกร 7 รายที่ชอบหมูกินน้ำมันง่วง และมารับน้ำ
ในขณะที่เกษตรกรอีก 2 รายชอบหมูรู้ซึ่มมากกว่าพันธุ์อื่น
- 2 ถามเกษตรกร 7 รายนั้นว่าทำไม่ถึงชอบ หมูมารับน้ำ และกินน้ำมันง่วง
ซึ่งเกษตรกรอาจจะอธิบายว่าที่ชอบกินน้ำมันง่วง เพราะเป็นพันธุ์ที่ดีที่สุด
สำหรับช่วงฝน และมารับน้ำ ดีที่สุดสำหรับช่วงแล้ง
- 3 แล้วถามเกษตรกรอีก 2 รายว่าทำไม่ถึงชอบหมูรู้ซึ่ม เกษตรกรอาจจะอธิบาย
ว่า เหตุที่ชอบหมูรู้ซึ่ม เพราะโตคุณพื้นที่ได้เร็ว และอาจจะเป็นพันธุ์ที่ดีที่สุด
ในการป้องกันการพังทลายของดินในพื้นที่ของเข้าซึ่งเป็นที่สูงชัน
- 4 กระตุนให้เกิดการถกปัญหาเรื่องกับผลที่ได้ทั้งหมด อาจจะพบว่า
ในกลุ่มเกษตรกร 7 รายนั้นอาจมีบางรายที่เห็นด้วยในการใช้หมูรู้ซึ่ม
ป้องกันการพังทลายของดินและต้องการที่จะทดสอบด้วยเช่นกัน

PH

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นจุดสำคัญของการวิเคราะห์ความชอบ :

อย่าละเลยความคิดเห็นของเกษตรกรที่ชอบไม่เหมือนเกษตรกรส่วนใหญ่ของกลุ่ม
เขากลางจะมีความคิดริเริ่มในเรื่องการนำเทคโนโลยีนั้นมาใช้ หรืออาจมีสภาพแวดล้อม
ของฟาร์มแตกต่างไปจากคนอื่น และอาจมีเกษตรกรในหมู่บ้านอีกหลายราย
ที่มีความต้องการเก็บข้อมูลเดียวกับเกษตรกรรายนี้

คุณกำลังมองหาเทคโนโลยีทางเลือกหลายตัว ซึ่งเหมาะสมกับสภาวะการณ์
ที่ต่างกันในหมู่บ้าน ไม่ใช่หาเทคโนโลยีที่ใช้ในการแนะนำแบบกลางๆ

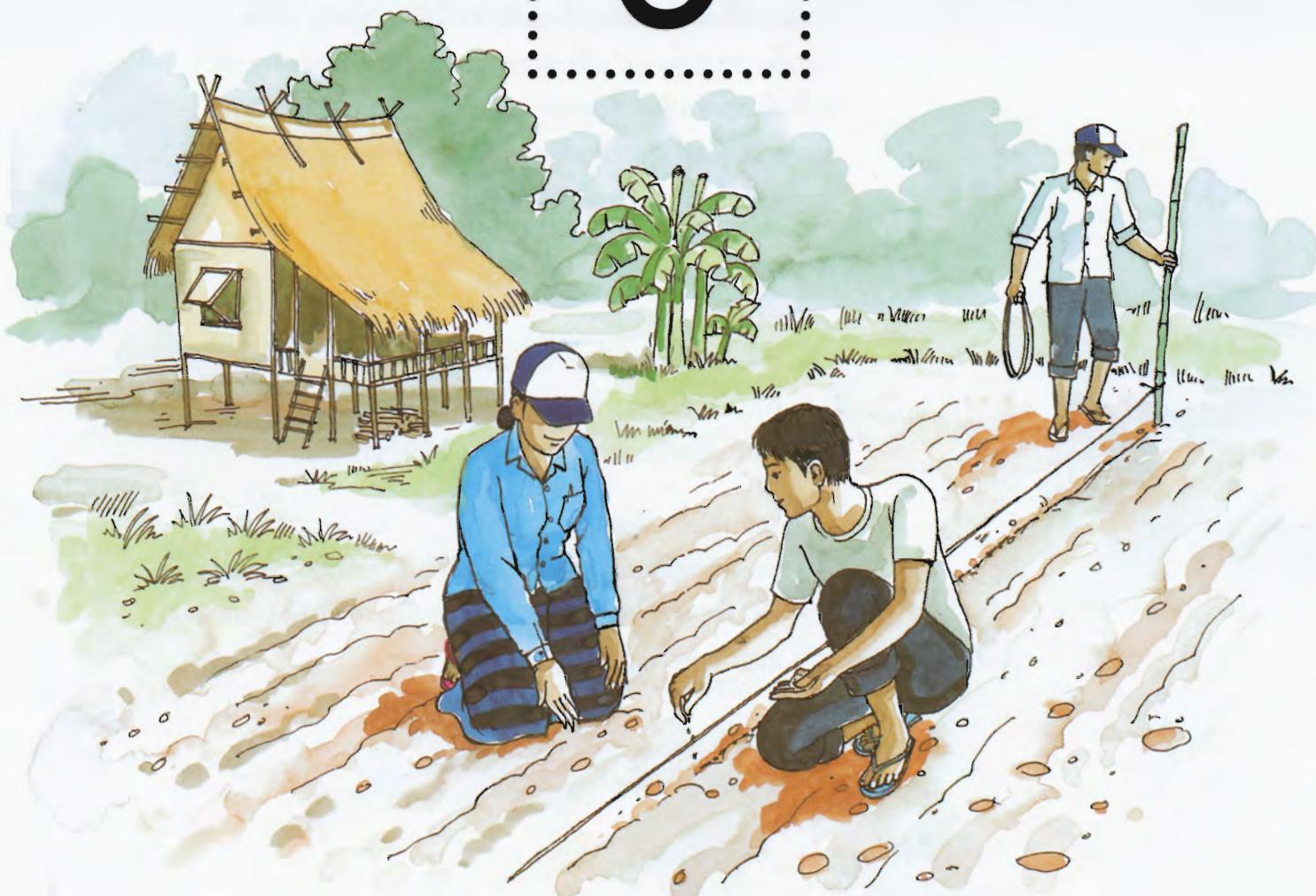
ชื่อเกษตรกร	การให้หนักความสำคัญของเทคโนโลยีทางเลือก				
	รูปชี	ก้มบ้า	กินเนสเมร์ว	เนเปียร์	มารันดู
มะลิ ชั้มบัว	3	6	20	2	19
วันเดี โอมala	6	7	15	5	17
หนูแดง คานดาลี	27	6	8	6	3
ตะวัน ชาลาภ	4	4	19	6	17
พาติมา อุสาหะ	3	5	17	3	21
สมเกียรติ ยา吉ม	32	6	5	4	3
ตุล รวมจลลี	3	4	18	6	19
อารี วิสกานدار์	5	4	17	4	20
อินดา ยันกินดาธ์	3	5	21	2	18

เคล็ดลับ...

- การวิเคราะห์ความชอบนี้ควรทำเมื่อเกษตรกรได้ทำการทดสอบมาระยะหนึ่ง
จนมีประสบการณ์เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่นั้นแล้ว
- อย่าให้คำแนะนำในระหว่างทำการวิเคราะห์ความชอบ
ถ้าเกษตรกรขอคำแนะนำ อธิบายให้เกษตรกรฟังว่าจะมีการพูดคุยกัน
ถึงเทคโนโลยีต่างๆเหล่านี้หลังทำการวิเคราะห์ความชอบแล้ว
- ควรทำตารางในระดับแข่งขันใหญ่ๆ และใช้ผลลัพธิก้ม
ทำให้สามารถใช้ปากกาเขียนบอร์ดเขียนบนผลลัพธิกมแล้วนำตาราง
กลับมาใช้ใหม่กับเกษตรกรทุกราย
- ในกรณีที่เกษตรกรเลือกใจเย็น

ลงมือทำเลย!

6

• ลงมือทำเลย!

ถ้าใช้กระบวนการภารกิจมีส่วนร่วมของเกษตรกรดังได้อธิบายไว้ในหนังสือเล่มนี้แล้ว นักพัฒนาหรือนักส่งเสริมจะเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จาก “ผู้สอน” เป็น “ผู้ดำเนินการประชุมกลุ่ม” เปลี่ยนจากการแนะนำชุดเทคโนโลยีเฉพาะทาง มาเป็นหัวส่วนร่วมทำงานกับเกษตรกร ในเรื่องที่สำคัญสำหรับเกษตรกร และเป็นเรื่องที่จะสามารถยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรได้โดย ทั้งคุณและเกษตรกรจะมีส่วนให้คนละอย่าง

เจ้าหน้าที่ให้การสนับสนุน

- ดาวน์โหลดตัวนําเทคนิค
- ประสบการณ์วิ่างเพื่อการทำงานร่วมกับเกษตรกรในระบบการเกษตรที่มีความแตกต่างกันมากมาย
- เป็นตัวเชื่อมกับแหล่งข้อมูลและเทคโนโลยีที่เป็นทางเลือก

เกษตรกรให้การสนับสนุน

- ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับโภชนาศและข้อจำกัดในระบบการทำฟาร์มของตนเอง
- ใช้ความสามารถในการประนีนและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับสถานภาพของตนเองได้อย่างรวดเร็ว

สำหรับบทบาทใหม่ในการทำหน้าที่ “ผู้ดำเนินการประชุมกลุ่ม” (facilitator)

จะต้อง:

- เริ่มการพัฒนาเทคโนโลยีแบบเกษตรกรรมส่วนร่วม
- เปิดเวทีระดมความคิดของประชากรในหมู่บ้าน และกลุ่มเกษตรกรนำร่อง
- สนับสนุนเกษตรกรในด้านข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีที่เป็นทางเลือก
- ช่วยให้เกิดการเรียนรู้จากเกษตรกรสู่เกษตรกร
- กระตุ้นให้เกษตรกรผู้มีประสบการณ์ช่วยให้เกิดการขยายผลในท้องถิ่น

การทำงานร่วมกับเกษตรกรในแนวทางใหม่นี้เป็นเรื่องที่ยากมาก

แต่ก็เป็นเรื่องวัลลัยนยิ่งใหญ่ ไม่ต้องกลัวที่จะทำผิดพลาด ยอมเสีย...แล้วลงมือทำ...

เรียนรู้จากประสบการณ์!

หมายเหตุ : ผู้ดำเนินการประชุมกลุ่มย่อย(facilitator) เป็นผู้อำนวยความสงบ
ในการประชุมกลุ่มเกษตรกร เพื่อระดมความคิด ช่วยกระตุ้นเกษตรกรด้วยคำตาม
ต่างๆ เพื่อให้เกิดการระดมความคิด

7

จะหาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากที่ใด?

จะหาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากที่ใด?

ถ้าคุณกำลังมองหาข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทำการมีส่วนร่วมของเกษตรกร และการใช้วิธีการนี้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สามารถติดต่อสอบถามได้ตามที่อยู่ดังต่อไปนี้

สำหรับข้อมูลทั่วไปสามารถเยี่ยมชมได้ที่เว็บไซต์ของ CIAT:

<http://www.ciat.cgiar.org>

หรือติดต่อสำนักงานของ CIAT ประจำเอเชีย

CIAT
P.O.Box 783, Vientiane
Lao PDR
Tel:(856 21) 770090
Fax: (856 21) 770091
E-mail:ciat-asia@cgiar.org
Current contact: Rod Leyfroy

ประเทศไทย

กองอาหารลัตต์ว์ กรมปศุสัตว์
ถนนพญาไท กรุงเทพ 10400
โทร: (66 2) 653 4491
ติดต่อ : ฉายแสง ไนแก้ว จิระวัชร์ เข็มสวัสดิ์
ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์นครราชสีมา
ปากช่อง นครราชสีมา 30130
โทร: (66 44) 311 612
ติดต่อ: กานดา นาคมนี คุณชัย อุดชาวน

Philippines

Livestock research Division
Philippines Council for Agriculture,
Forestry and Natural Resources Research and
Development
P.O.Box 425, Los Banos 4030, Laguna
Tel: (63-49)536 0014
Current contact: Ed Magboo

FARMI
Leyte State University
6521- A Baybay, Leyte
Tel: (63-53) 536 2433
Current contact: Francisco Gabunada

Indonesia

Subdirektorat Pakan
Direktorat Budidaya Peternakan
Direktorat Jenderal Produksi Peternakan
Departmen Pertanian
Jl. Harsono, Rm. No. 3
Jakarta 12550
Tel: (62 21) 781 5686

Balai Pengkajian Teknologi Pertanian
BPTP Gedong Johor
Jalan Karyayasa No. 1B
Medan, North Sumatra 20143
Tel: (62 61) 787 0710
Current contact: Tatang Ibrahim

Dinas Peternakan TK. 1 Kaltim
Jalan Bhayangkara No. 54,
Samarinda, East Kalimantan 75121
Tel: (62 541) 43921
Current contact: Ibrahim

Maimunah Tuhulele
Pd. Jati Murni
Blok I/12
Pd. Gede 17431, Bekasi Jakarta
Tel. (62 21) 844 5229

Vietnam

Ministry of Agriculture and Rural Development
National Institute of Animal Husbandry
Thuy Phuong, Tu Liem Hanoi
Tel: (84 4) 834 4775
Current contact: Le Hoa Binh

Tay Nguyen University
Highway No. 14, Km 4
Buon Ma Thuot, Daklak
Tel: (84 50) 853 781 / 853 279
Current contact: Truong Tan Khan.

College of Agriculture & Forestry
Thu Duc Ho Chi Minh City
Tel: (84 8) 896 3353
Current contact: Bui Xuan An

Hue University of Agriculture & Forestry
Centre for Rural Development in Central Vietnam
24 Phung Hung St.Hue
Tel: (84 54) 825 049
Current contact: Le Van An

Lao PDR

The National Livestock Centre Nam Suang,
National Agriculture and Forestry Research Institute
Ministry of Agriculture and Forestry
P.O. Box 811, Vientiane
Tel: (856 21) 222 796
Email: flspvte@laotel.com
Current contacts: Viengsavanh Phimphachanhvongsod,
Phonepaseuth Phengsavanh

China

Tropical Pasture Research Center
CATAS
Hainan, Danzhou 571737
Tel: (86 890) 330 0440
Current contact: Yi Kexian